

Imenovanje arbitara

Dimovski, Bojana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:585043>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-11**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Katedra za međunarodno privatno pravo

Bojana Dimovski

IMENOVANJE ARBITARA

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Davor Adrian Babić

Zagreb, srpanj 2024.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. DEFINICIJA ARBITRA	2
3. OPĆENITO O IMENOVANJU ARBITARA	3
3.1. Arbitrovo državljanstvo	3
3.2. Ograničenja pri izboru sudaca državnih sudova kao arbitara	4
3.3. Postupak imenovanja	6
3.3.1. Stranačka sloboda	6
3.3.2. Podredna pravila	8
4. BROJ ARBITARA	11
4.1. Arbitražno vijeće naspram arbitra pojedinca	11
4.2. Neparan odnosno paran broj arbitara	13
5. ZAHTJEVI PRI IMENOVANJU ARBITARA	14
5.1. Zahtjevi stranaka	14
5.2. Nezavisnost i nepristranost	16
6. OBVEZE I PRAVA ARBITRA	19
6.1. Prihvatanje dužnosti pisanom izjavom	20
6.2. Upravljanje postupkom primjerenom brzinom	21
6.3. Uvažavanje povjerljivosti arbitražnog postupka	23
6.4. Imovinska prava	25
7. OKONČANJE MANDATA I IMENOVANJE ZAMJENIKA ARBITRA	26
7.1. Okončanje mandata arbitra	26
7.2. Zamjenik arbitra	28
8. ZAKLJUČAK	29
POPIS LITERATURE	31
Knjige, znanstveni i stručni članci, doktorske disertacije, diplomski radovi	31
Pravni izvori	32
Sudska i arbitražna praksa	33
Mrežni izvori	33

1. UVOD

Arbitražno suđenje s ciljem donošenja obvezujućeg judikata u uvjetima globalizacije i međunarodne trgovine sve je privlačniji način rješavanja sporova. Značajna razlika između arbitara arbitražnih sudova čije dopuštenje za obnašanje sudačke dužnosti leži u ugovoru stranaka i sudaca kao vršitelja državne vlasti proizlazi iz činjenice da je arbitražno suđenje privatnopravnog karaktera. Naspram sudaca državnih sudova, pozicije arbitara nisu stalne, već se konstituiraju za svaki pojedini slučaj koji stranke povjere arbitraži. Osobe koje donose odluku ključne su u svim situacijama u kojima se rješava određeni spor, a u arbitražnom postupku te su osobe arbitri. Lako je stoga zaključiti da će stranačka sloboda u određivanju arbitara za njihov spor biti jedan od ključnih čimbenika koji će utjecati na to kakav će se pravorijek na koncu donijeti. Zbog svijesti o krucijalnoj važnosti dobrog izbora arbitra pri konstituiranju arbitražnog suda, ovaj se diplomski rad, s nešto većim naglaskom na uređenje tog pitanja u hrvatskom arbitražnom pravu, bavi upravo problematikom imenovanja arbitara koja je neizrecivo dublja od pukog procesa postavljanja osobe za suca u arbitražnom sudu.

Nastavno na temeljne značajke arbitraže i na objašnjenje samog pojma arbitra kao osobe privatnopravno ovlaštene da konačno riješi spor, u radu se izlaže postupak imenovanja arbitara kada su stranke u tom pogledu iskoristile svoje ovlasti, ali i svi ostali mehanizmi imenovanja arbitara. Obrađuju se i barijere za njihovo izabiranje čiji su izvori bilo u zakonu, bilo u sporazumu stranaka. Sve je popraćeno primjerima iz sudske i arbitražne prakse. Nadalje se analiziraju dvojbe koje se javljaju pri izboru arbitra pojedinca naspram arbitražnog vijeća te se u potpunosti razrađuju prednosti i nedostaci vijeća s neparnim odnosno parnim brojem arbitara. Slijedi osvrt na kvalifikacije koje se od pojedinog arbitara zahtijevaju u konkretnom predmetu, kako na one predviđene stranački, tj. ugovorno, tako i na zahtjeve ustanovljene zakonom ili pravilima arbitražne ustanove. Vezano uz to, prikazuju se i suočavanja prakse s pitanjem (ne)ispunjavanja takvih kvalifikacija od strane izbranog suca. S obzirom na arbitrovu funkciju u postupku, u radu se oslikavaju njegove temeljne obveze, ali i prava, prvenstveno ona materijalne prirode. Rad se na koncu dotiče materije prestanka mandata suca arbitražnog suda te popunjavanja njegove pozicije od strane zamjenskog arbitra, uz komparativni pregled i drugih poredbenopravnih rješenja.

2. DEFINICIJA ARBITRA

Ako govorimo o arbitraži (eng. *arbitration*), poznatoj i kao izbranom suđenju, kao o metodi rješavanja sporova za koju je karakteristično ovlaštenje nepristranog trećega da o sporu konačno odluči vlastitom odlukom,¹ arbitar (eng. *arbitrator*) ili izbrani sudac, a sukladno hrvatskom Zakonu o arbitraži (u daljnjem tekstu: ZA),² je arbitar pojedinac ili član odnosno predsjednik vijeća arbitražnog,³ nedržavnog suda koji svoje ovlaštenje za suđenje crpi iz sporazuma stranaka.⁴ Razvidno je, dakle, da će arbitar moći donijeti obvezujuću odluku isključivo na temelju stranačkoga sporazuma. Donošenje takve za stranke pravno obvezujuće odluke od strane arbitara ključna je razlika između arbitraže i ostalih metoda alternativnog rješavanja sporova kod kojih stranke, čak i da odluka bude donesena, nisu njome vezane, već im u sporu može poslužiti kao orijentir. Stranke odluku svakako mogu i konačno prihvatiti, no to je prihvaćanje temeljeno isključivo na njihovoj dobroj volji.⁵ Fleksibilnost je jedna od temeljnih osobina arbitraže. Stranke imaju široku slobodu kreiranja postupka u skladu sa svojim potrebama, dakako u granicama koje dopušta mjerodavno pravo, a arbitražni će sud, čiji su nositelji arbitri odnosno arbitar pojedinac, biti u obligaciji uvažiti te iste stranačke potrebe.⁶ Iz same zakonske definicije arbitra ne proizlaze ni osobine niti obveze i prava koje arbitar ima u arbitražnom postupku. Odgovore na ta pitanja, kao i na pitanja o broju ili imenovanju arbitara, njihovu izuzeću, zatim posljedicama neobavljanja povjerenih im dužnosti te u skladu s time i imenovanju zamjenika pojedinom arbitru te o poduzimanju određenih radnji od strane ovlaštenika ili predsjednika Trgovačkog, odnosno Županijskog suda u Zagrebu vezanih uz arbitražu moguće je pronaći u ZA-u, konkretno od njegovog 9. do 14. članka, o kojima će biti detaljnije elaborirano u nastavku rada. Dobro poznati modelski akt Ujedinjenih naroda, UNCITRAL Model zakon o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži (u daljnjem tekstu: UML), koji je i sam u mnogome bio temelj domaćeg arbitražnog zakona, arbitra ne definira.⁷

¹ Triva, Siniša; Uzelac, Alan, *Hrvatsko arbitražno pravo*, Zagreb, 2007, str. XXIII.

² Zakon o arbitraži (*Narodne novine*, 88/01).

³ Čl. 2. st. 1. t. 5. ZA-a.

⁴ Čl. 2. st. 1. t. 3. ZA-a.

⁵ Milašinčić, Ela, Alternativne metode rješavanja sporova u Republici Hrvatskoj, *FIP – Financije i pravo*, 10:1/2022, str. 121-122.

⁶ International Trade Centre, *Arbitraža i alternativno rješavanje sporova: kako rješavati međunarodne poslovne sporove*, Zagreb, 2003, str. 76.

⁷ Ujedinjeni narodi, UNCITRAL Model zakon o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži (1985.), s izmjenama i dopunama usvojenim 2006., Beč, 2008.

3. OPĆENITO O IMENOVANJU ARBITARA

Zakon o arbitraži općenito razrađuje imenovanje arbitara u svom 10. članku kroz sedam stavaka, dotičući se tako pitanja arbitrova državljanstva, ograničenja pri izboru sudaca domaćih sudova kao arbitara, primarne mogućnosti primjene autonomije stranaka u procesu imenovanja te supsidijarnih pravila primjenjivih kada o postupku imenovanja arbitara stranke nisu postigle sporazum ili ga nisu uspjele realizirati.

3.1. Arbitrovo državljanstvo

De facto preslika 1. stavka 11. članka UML-a, čl. 10. st. 1. nacionalnog ZA-a naglašava da se nikoga ne može spriječiti da zbog svojeg državljanstva bude arbitar, osim ako su se stranke o tome drukčije sporazumjele. Ovako osmišljen stavak posljedica je neopravdano stroge prakse velikog broja negdašnjih socijalističkih zemalja koje su strancima priječile mogućnost da budu arbitri, čak i u sporovima s međunarodnim elementom.⁸ Svrha ovakve formulacije jest otklanjanje svake diskriminacije glede državljanstva arbitara, pri čemu, imajući u vidu načelo autonomije stranaka, uvijek postoji mogućnost da stranke sporazumno odrede arbitrovo državljanstvo, bilo isključujući arbitre određenog državljanstva iz njihova spora, bilo određujući osobe upravo određenog državljanstva za arbitre. Takav će se odabir uglavnom temeljiti, osim na stranačkim željama i njihovom podrijetlu, i na broju arbitara u arbitraži te njenom mjestu, ali i na mjerodavnom pravu za ugovor.⁹ Pitanje arbitrova državljanstva osobito se ističe u arbitražama s međunarodnim elementom kod kojih je zbog uvažavanja ravnomjerne zastupljenosti različitih pravnih poredaka te procesne ravnoteže stranaka važno imati u vidu državljanstvo arbitra pojedinca odnosno predsjednika arbitražnog vijeća, na način da ono bude različito od državljanstva stranaka.¹⁰ Dakle, arbitrovo će se državljanstvo ponekad trebati uzeti u obzir i kao jedan od kriterija pri imenovanju arbitara u konkretnom sporu.

Doduše, postoje nacionalni zakoni koji u svrhu ostvarenja neutralnosti u postupku na pozitivan ili negativan način ograničavaju sudjelovanje u arbitraži arbitrima određenog državljanstva. Poštivanje takvih ograničenja dovedeno je u pitanje nakon presude engleskog Prizivnog suda u predmetu pod nazivom *Jivraj protiv Hashwanija*, a koji se u srži ticao

⁸ Triva; Uzelac, *op. cit.* (bilj. 1), str. 83.

⁹ International Trade Centre, *op. cit.* (bilj. 6), str. 131.

¹⁰ Triva; Uzelac, *op. cit.* (bilj. 1), str. 84.

diskriminacije na temelju vjere ili religije. Iako u konkretnom slučaju nije bilo sporno državljanstvo arbitra, problem je iskrsnuo iz analogije s njime. Prizivni je sud utvrdio da su arbitri „zaposlenici“ stranaka te posljedično podliježu Pravilnicima o jednakosti pri zapošljavanju (*Employment Equality (Religion or Belief) Regulations, 2003*).¹¹ Takva je odluka praktično učinila nezakonitima i ograničenja u pogledu arbitrova državljanstva. Međutim, Vrhovni sud Ujedinjenog Kraljevstva naknadno je utvrdio da arbitri nisu stranački „zaposlenici“, stoga ne mogu biti podložni spomenutim Pravilnicima.¹²

3.2. Ograničenja pri izboru sudaca državnih sudova kao arbitara

Stavak 2. 10. članka ZA-a, za razliku od već analiziranog stavka 1. (v. *supra* pod 3.1.), nema svoj ekvivalent u UML-u. Tako sudac nekog suda Republike Hrvatske može biti izabran samo za tzv. „nestranačke“ arbitre: arbitra pojedinca odnosno predsjednika arbitražnog vijeća. Odredba postavlja ograničenje koje se odnosi isključivo na suce domaćih sudova, *inter alia* i na suce Ustavnog suda Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Ustavni sud RH), budući da nacionalni zakon, konkretno ZA, nije odlučan za strane arbitraže ni u postupku odlučivanja nacionalnog suda o priznanju i ovrsi njihova pravorijeka. *A contrario*, stranke će smjeti izabrati stranog državljanina za arbitra.¹³ Predmetni stavak odskače po svojoj kogentnosti. Nije lako pronaći zakonsku odredbu od koje stranke u arbitražnom postupku ne mogu sporazumno odstupiti, a koja je toliko stroga da bi njeno kršenje dovelo i do poništaja arbitražnog pravorijeka. U konkretnom slučaju spomenuto kršenje nipošto neće biti zanemarivo, već će predstavljati bitnu procesnu povredu.¹⁴ Naime, u predmetima iz stvarne nadležnosti trgovačkih sudova Trgovački će sud u Zagrebu, a u ostalim predmetima Županijski sud u Zagrebu, moći poništiti pravorijek ako stranka koja podnese tužbu dokaže da sastav arbitražnog suda (ili arbitražni postupak) nisu bili u skladu sa ZA-om ili dopuštenim sporazumom stranaka, a to je moglo utjecati na sadržaj pravorijeka.¹⁵ Uočljiva je i praktična važnost ove odredbe, kojoj u prilog govore tri argumenta. Prije svega, državno se suđenje uvelike razlikuje od arbitražnog, karakterističnog po svojoj prilagodljivosti te stranačkoj i procesnoj slobodi. Kada bi se za arbitre birali suci državnih sudova, došlo bi do kontradikcije sa

¹¹ Supreme Court Jivraj Hashwani Decision, <https://www.hfw.com/app/uploads/2024/04/Client-Brief-Supreme-Court-Jivraj-v-Hashwani-decision-A4-2pp-August-2011.pdf>, 30. travnja 2024.

¹² Vrhovni sud Ujedinjenog Kraljevstva, UKSC 40 od 27. srpnja 2011.

¹³ International Trade Centre, *op. cit.* (bilj. 6), str. 166.

¹⁴ Triva; Uzelac, *op. cit.* (bilj. 1), str. 85.

¹⁵ Čl. 36. st. 2. t. 1/e. ZA-a.

samim karakterom arbitražnog rješavanja sporova. Još je bitnija činjenica da sudovi vrše kontrolu nad arbitražnim sudovanjem, što samo po sebi aludira na sukob interesa.¹⁶ Osim toga, a sukladno 2. alineji 115. članka Ustava Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Ustav RH),¹⁷ sudbena je vlast samostalna i neovisna, što bi se kosilo sa situacijom u kojoj bi stranka državnog suca plaćala kao „vlastitog“ arbitra.

Uzevši u obzir gore navedeno, ne čudi činjenica da je domaća sudska praksa koja se tiče zakonskih ograničenja pri izboru sudaca hrvatskih sudova kao arbitara prilično bogata. Tako je Vrhovni sud Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: VSRH) odbio žalbu tužitelja kao neosnovanu te potvrdio presudu prvostupanjskog suda kojom je odbijen kao neosnovan zahtjev tužitelja za poništaj odluke Arbitražnog suda Hrvatskog nogometnog saveza (u daljnjem tekstu: Arbitražni sud HNS-a) broja A-76/09 od 4. travnja 2012. Kao jedan od razloga za poništaj pravorijeka tužitelj je naveo da sastav arbitražnog suda nije bio u skladu sa ZA-om,¹⁸ ističući da sastav arbitražnog suda nije bio u skladu s čl. 10. st. 2. ZA-a jer je u donošenju arbitražne odluke kao član arbitražnog vijeća sudjelovao sudac Županijskog suda u Zagrebu, I. V., koji je mogao biti izabran samo za predsjednika arbitražnog vijeća ili za arbitra pojedinca, te da arbitražni sud nije postupao u skladu sa st. 4. istog članka, odnosno s propisanim postupkom imenovanja arbitara kada o tome ne postoji stranački sporazum. Tužbeni zahtjev sud prvoga stupnja ocijenio je neosnovanim jer u postupku donošenja pobijanog pravorijeka tužitelj nije prigovorio sastavu arbitražnog vijeća te je time izgubio pravo zahtijevati poništaj pravorijeka zbog toga što sastav arbitražnog suda nije bio sastavljen u skladu s čl. 10. st. 2. ZA-a. Sukladno čl. 36. st. 2. t. 1/e. ZA-a, sud može poništiti arbitražni pravorijek ako tužitelj dokaže da sastav arbitražnog suda nije bio u skladu sa ZA-om (ili dopuštenim sporazumom stranaka), a to je moglo utjecati na sadržaj pravorijeka, stoga puka činjenica da je sastav arbitražnog vijeća bio nepravilan nije dostatna za poništaj pravorijeka. Tužitelj je, dakle, pred sudom prvoga stupnja morao dokazati da je okolnost što je sudac I. V. bio član, a ne predsjednik arbitražnog vijeća, utjecala na sadržaj arbitražnog pravorijeka, te navesti razloge zbog kojih bi arbitražno vijeće hipotetski sastavljeno u skladu s odredbom čl. 10. st. 2. ZA-

¹⁶ Triva; Uzelac, *loc. cit.*

¹⁷ Ustav Republike Hrvatske (pročišćeni tekst, *Narodne novine*, 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).

¹⁸ Čl. 36. st. 2. t. 1/e. ZA-a.

a donijelo pravorijek drugačijeg sadržaja. Budući da to nije učinio, žalba je odbijena kao neosnovana i prvostupanjska presuda potvrđena.¹⁹

3.3. Postupak imenovanja

Kroz specifičan postupak imenovanja arbitara određenog arbitražnog suda vrši se njegovo konstituiranje, a samo imenovanje arbitara moguće je podijeliti na neposredno, tj. na imenovanje koje vrše same stranke, te na posredno, ako je zadaća imenovanja povjerena trećoj osobi ili određenoj instituciji.²⁰ Imenovanje arbitara u arbitraži od krucijalne je važnosti u arbitražnom postupku jer izbor iskusnog, nepristranog i kvalificiranog arbitra olakšava čitav postupak te skraćuje njegovo trajanje.²¹

3.3.1. Stranačka sloboda

Autonomiju dostupnu stranci da odabere svog arbitra i da se dogovori o načinu odabira članova arbitražnog vijeća mnogi smatraju temeljem arbitraže. Upravo se zbog ove privilegije stranke odlučuju za rješavanje svojih sporova pred arbitražnim naspram državnih sudova.²² Stranačka je autonomija u imenovanju arbitara naglašavana i u brojnim međunarodnim konvencijama poput Ženevskog protokola iz 1923., Konvencije o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka, poznatije kao Newyorške konvencije iz 1958. te Europske konvencije o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži iz 1961. godine. Važnost autonomije stranaka uočili su i nacionalni zakoni kao što su švicarski Savezni zakon o međunarodnom privatnom pravu, Savezni arbitražni zakon SAD-a te singapurski Zakon o međunarodnoj arbitraži, a priznaju je i uvažene arbitražne institucije kao što su Međunarodna trgovačka komora (u daljnjem tekstu: ICC), Londonski sud za međunarodnu arbitražu (u daljnjem tekstu: LCIA) te Singapurski međunarodni arbitražni centar.²³ Stoga ne iznenađuje da sadržaj 3. stavka 10. članka ZA-a obuhvaća (doslovce)

¹⁹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Gž 12/14-2 od 27. svibnja 2014.

²⁰ Čižmić, Jozo, Imenovanje arbit(a)ra, u: Rijavec, Vesna *et al.* (ur.), *Zbornik radova s međunarodnog savjetovanja „Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća“*, Split, 2015, str. 59.

²¹ Čurčić, Nemanja, Imenovanja arbitra u višestranačkoj arbitraži, *Harmonius: Journal of Legal and Social Studies in South East Europe*, 6/2017, str. 307.

²² Philip, Dhiraj Abraham, Neutrality vis-a-vis Party Autonomy in Appointment of Arbitrators, *International Journal of Law Management & Humanities*, 4:6/2021, str. 1203.

²³ *Ibid.*, str. 1203-1204.

prenesen tekst UML-a,²⁴ neispravno upućujući na stavke 4. i 5., ali ne UML-a, već ZA-a i njegovog 10. članka, navodeći da se stranke mogu sporazumjeti o postupku imenovanja arbitara ako pritom poštuju spomenute odredbe. Jasno, redaktori su imali u vidu st. 5., ali i st. 6. i 7. ZA-a, konkretno odredbe koje se tiču postupaka imenovanja arbitara kada o tome nema provedivog sporazuma.²⁵

Stranački će se dogovor o imenovanju arbitara najčešće svoditi na usuglašavanje oko modaliteta imenovanja arbitara, a samo imenovanje uslijedit će po obraćanju stranke arbitraži, i to podnošenjem tužbe u kojoj će *inter alia* biti navedeno i ime arbitra kojeg predlaže tužitelj.²⁶ Stranke će rijetko kada imenovati arbitre već pri samom sklapanju ugovora o arbitraži iz jednostavnog razloga što je tada još uvijek neizvjesno o čemu će se točno postupak voditi te koja će specifična znanja arbitri u konkretnom slučaju trebati imati. Konačno, ne zna se ni hoće li do samog postupka uopće doći.²⁷ Kada bi se hipotetski ovakav zaplet i ostvario, pouzdana arbitražna institucija gotovo će uvijek imati odredbu u svojim pravilima koja će joj omogućiti da izvrši potrebno imenovanje. U situaciji u kojoj takva odredba ne postoji, kao primjerice u *ad hoc* arbitraži, možda će biti potrebno osloniti se na pravo sjedišta arbitraže i zatražiti imenovanje od strane nadležnog nacionalnog suda, a što će vrlo vjerojatno dovesti do kašnjenja i neizvjesnosti.²⁸ Iz svega navedenog jasno proizlazi da bi informacije vezane uz imenovanje arbitara trebale biti do u detalje specificirane upravo iz razloga izbjegavanja nepotrebne sudske intervencije. Naspram prepuštanja imenovanja trećima, neposredno određivanje arbitara od strane stranaka ima svojih prednosti, budući da stranke time mogu izabrati nekoga tko je prikladniji za njihov spor i samim time imati više kontrole nad arbitražnim postupkom.²⁹

Slobodom stranaka u pogledu sporazumnog utvrđivanja postupka imenovanja arbitara bavio se i VSRH. Odlučujući o žalbi tužitelja protiv presude Županijskog suda u Zagrebu pod poslovnim brojem Ap-2/13-6 od 28. svibnja 2013., a radi poništaja pravorijeka Arbitražnog suda HNS-a broja A-85/11 od 29. listopada 2012., VSRH odbio ju je kao neosnovanu te potvrdio

²⁴ Čl. 11. st. 2. UML-a.

²⁵ Triva; Uzelac, *op. cit.* (bilj. 1), str. 86.

²⁶ Čižmić, *op. cit.* (bilj. 20), str. 60.

²⁷ Dukić-Mijatović, Marijana, Položaj arbitra u arbitražnom postupku - komparativno pravni pregled, *Strani pravni život*, 1/2011, str. 221.

²⁸ Blackaby, Nigel; Partasides, Constantine; Redfern, Alan, *Redfern and Hunter on International Arbitration (Seventh Edition)*, Oxford, 2023, str. 4. (u daljnjem tekstu: Blackaby *et al.*).

²⁹ Akseli, Orkum, Appointment of Arbitrators as Specified in the Agreement to Arbitrate, *Journal of International Arbitration*, 20:3/2003, str. 248.

prvostupanjsku presudu Županijskog suda u Zagrebu, kojom je pak odbijen zahtjev tužitelja N. k. Z. za poništaj arbitražnog pravorijeka. Tužitelj je kao jedan od argumenata u prilog poništaju naveo da mu nije bilo omogućeno sudjelovanje u postupku imenovanja čime je, tvrdi, Arbitražni sud HNS-a povrijedio čl. 10. ZA-a. Naime, u st. 3. navedenog članka propisano je da se stranke mogu sporazumjeti o postupku imenovanja arbitara uz poštivanje 4. i 5. stavka toga članka, dok je u st. 4. opisan postupak kada sporazuma stranaka nema. Tužitelj je stoga zaključio da je sastav arbitražnog vijeća nezakonito imenovan.³⁰ Međutim, tužitelj ne samo da tijekom trajanja arbitražnog postupka nije prigovorio sastavu suda, već se upustio i u raspravljanje o meritumu, prethodno izričito navodeći da je suglasan sa sastavom, u predmetnom sporu izmijenjenog vijeća, čime je izgubio pravo tražiti poništaj pravorijeka zbog povrede postupka imenovanja arbitara. Nakon neobavljanja dužnosti od strane prethodnog arbitražnog vijeća morao je, a sukladno pravilima koja se primjenjuju na imenovanje arbitara koje je potrebno zamijeniti, dakle prema čl. 10. ZA-a, biti proveden postupak imenovanja zamjenika arbitara. Pravo je stranaka da sporazumno opozovu prijašnje arbitre te da na isti način imenuju nove, u smislu čl. 10. ZA-a. Uvažavajući stranačku autonomiju u pogledu elekcije mehanizma imenovanja, suglasnost stranaka glede sastava arbitražnog suda obuhvaća i prihvaćanje, točnije sporazum o postupku imenovanja arbitara, a uz to, razlog za poništaj na koji se tužitelj poziva nije apsolutan, već relativan razlog za poništaj. Neće, dakle, dostajati puka činjenica da je sastav Arbitražnog suda HNS-a bio pogrešan, već je ta okolnost morala utjecati i na sadržaj pravorijeka.³¹

3.3.2. Podredna pravila

Već je višestruko naglašavana važnost načela stranačke autonomije u arbitraži (v. *supra* pod 3.3.1.). Imajući je na umu, jasno je da će pravila čl. 10. koja ZA predviđa za postupak imenovanja arbitara kada sporazuma stranaka o tome nema, ili pak kada u tijeku postupka imenovanja glede kojeg postoji takav sporazum dođe do nepredviđenih izazova, tek rijetko doći u primjenu. Razlog tomu je što će se stranke redovito usuglasiti o modalitetu imenovanja, ako već ne izravno, onda barem neizravno, tj. izborom arbitražnih pravila koja za to predviđaju supsidijarna i nadasve detaljna rješenja.³² Takav je i čl. 7. UNCITRAL-ovih arbitražnih pravila iz 1976. (*UNCITRAL*

³⁰ Čl. 36. st. 2. t. 1/e. ZA-a.

³¹ VSRH, Gž 20/2013-2 od 27. kolovoza 2014.

³² Triva; Uzelac, *op. cit.* (bilj. 1), str. 87.

Arbitration Rules), koji je UML *de facto* preslikao, dok je pak za predmetne stavke domaćeg arbitražnog zakona inspiracija pronađena u UML-u.³³ Tako se razlikuju dvije situacije kada stranačkog sporazuma o načinu imenovanja arbitara nema, a koje opet uvažavaju i na prvo mjesto stavljaju odabir stranaka: kada bi arbitražu trebala provesti trojica arbitara te kada bi je provodio arbitar pojedinac. U prvom slučaju, svaka će stranka u sporu imenovati jednog arbitra, a koji će potom zajedničkim snagama izabrati trećega, i to predsjednika arbitražnog vijeća. Inače, stranci za imenovanje i za obavještanje o tome druge stranke stoji na raspolaganju 30 dana, računajući od primitka obavijesti da je jedan arbitar već imenovan te poziva za imenovanje drugoga. Ako stranka ne postupi na taj način, ili pak u slučaju da imenovani arbitri ne postignu dogovor u vezi trećega u istom roku od imenovanja posljednjeg arbitra, stranka može zahtijevati da to imenovanje izvrši ovlaštenik za imenovanje, s time da joj ta mogućnost stoji na raspolaganju i kada stranački sporazum o arbitru pojedincu ne poluča uspjeha.³⁴ U posljednjem će slučaju opisana mogućnost biti rijetko korištena jer je teško očekivati da se stranke slože o nadležnosti arbitra pojedinca, a pritom ne odrede način njegova imenovanja.³⁵ Angažiranje ovlaštenika za imenovanje tu ne prestaje. Od njega će svaka stranka moći zahtijevati poduzimanje potrebnih mjera (no samo kao *ultima ratio*, jer ako je sporazumom o postupku imenovanja zamišljen drugačiji način uklanjanja problema, primijenit će se tako predviđen način) kada sporazum o imenovanju postoji, no neka stranka u tijeku samog imenovanja ne postupi u skladu s dogovorom, stranke ili arbitri ne postignu sporazum kako je predviđeno pravilima postupka, ili pak ako neka treća osoba kojoj su povjerali izazov imenovanja taj zadatak ne ispuni.³⁶

Valja razjasniti tko je uopće ovlaštenik za imenovanje. Riječ je o jednom od najčešćih mehanizama za odabir arbitara: to je neutralno tijelo odnosno arbitražna ustanova, ili pak pojedinac, čija će dužnost biti izabrati arbitra odnosno arbitre ako se stranke o njima ne mogu suglasiti ili ih ne uspiju odabrati.³⁷ Domaći ZA tako je u trgovačkim predmetima odredio predsjednika Trgovačkog suda u Zagrebu, a u ostalim predmetima predsjednika Županijskog suda u Zagrebu, odnosno suca kojega oni na to ovlaste, kao odgovorne za imenovanje arbitara u arbitraži, opet naglašavajući da će njihov angažman doći u obzir samo ako se stranke nisu

³³ *Ibid.*

³⁴ Čl. 10. st. 4. t. 2. ZA-a.

³⁵ Triva; Uzelac, *op. cit.* (bilj. 1), str. 88.

³⁶ Čl. 10. st. 5. ZA-a.

³⁷ Akseli, *op. cit.* (bilj. 29), str. 249.

sporazumjele da neke ili sve djelatnosti pomoći arbitražnom sudu vrši drugi ovlaštenik za imenovanje ili arbitražna ustanova.³⁸ S obzirom na hitnost sastavljanja arbitražnog suda ili mogućnosti da kao sastavljen počne djelovati, a radi smanjenja rizika i učinaka potencijalnog odugovlačenja postupka, generalno se propisuje da u takvim stvarima žalba nije dopuštena,³⁹ a ni ZA tu ne predstavlja iznimku, osobito ako se uzme u obzir da je djelatnost predsjednika sudova općenito administrativne, a ne pravosudne prirode, što opet ne opravdava dopuštenost žalbi protiv odluka ovlaštenika za imenovanje.⁴⁰ Da razloga za žalbu praktički neće biti, jamči obveza ovlaštenika za imenovanje da prilikom imenovanja vodi računa o kvalifikacijama arbitara koje bi strankama u konkretnom slučaju najviše pogodovale te o nezavisnosti i nepristranosti budućih arbitara. Ako predmetni spor sadrži međunarodni element, vodit će računa i o tome da se državljanstvo nestranačkog arbitra razlikuje od državne pripadnosti stranaka.⁴¹ Uzevši sve navedeno u obzir, nesumnjiva prednost ove metode imenovanja arbitara je osjećaj sigurnosti. Ako se stranke i ne uspiju sporazumjeti o mehanizmu imenovanja arbitara, one znaju da im je uvijek dostupna i supsidijarna metoda rješavanja tog problema.⁴²

Imenovanje članova arbitražnog vijeća kada ne postoji sporazum stranaka o postupku imenovanja u praksi Stalnog izbranog sudišta pri Hrvatskoj gospodarskoj komori (u daljnjem tekstu: SIS-HGK) izgledao je ovako: „Podneskom od 4. ožujka 2005. tužitelj je za arbitra imenovao X.Y., profesora na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Tuženik je u odgovoru na tužbu od 8. ožujka 2005. za člana arbitražnog vijeća imenovao R.Z., odvjetnika u Zagrebu. Imenovani članovi arbitražnog vijeća, prof. X.Y. i R.Z., za trećeg člana vijeća, koji je i predsjednik arbitražnog vijeća, imenovali su Ž.A., suca Vrhovnog suda Republike Hrvatske.“⁴³ Slijedi primjer imenovanja člana arbitražnog vijeća odlukom ovlaštenika za imenovanje zbog neaktivnosti stranke: „Tužitelj je u tužbi za arbitra, člana vijeća, imenovao XY, a tuženik je to propustio učiniti u određenom roku.

³⁸ Čl. 43. st. 3. ZA-a.

³⁹ Ujedinjeni narodi, *op. cit.* (bilj. 7), str. 30.

⁴⁰ Čl. 10. st. 7. ZA-a.

⁴¹ Čl. 10. st. 6. ZA-a.

⁴² Štefanović, Ivor, Imenovanje arbitara u arbitraži (diplomski rad), *Repozitorij Pravnog fakulteta u Osijeku*, Osijek, 2019, str. 16.

⁴³ Stalno izbrano sudište pri HGK, IS-P-2005/1 od 25. siječnja 2006. (citirano prema: Sikirić, Hrvoje, Zagrebačka pravila i Zakon o arbitraži u praksi Stalnog izbranog sudišta pri HGK – izabrana pitanja, *Pravo u gospodarstvu*, 46:2/2007, str. 45.).

Stoga je ... potpredsjednik sudišta ... imenovao za drugog člana arbitražnog vijeća XX. Imenovani arbitri za predsjednika arbitražnog vijeća izabrali su A.G., odvjetnika u Zagrebu.“⁴⁴

4. BROJ ARBITARA

Pitanje broja arbitara u arbitražnom pravu obuhvaća izbor stranaka ili njihovih ovlaštenika između arbitražnog vijeća ili arbitra pojedinca, a u slučajevima kad će za sporove biti nadležno arbitražno vijeće i izbor između neparnog ili parnog broja arbitara. Ta će pitanja morati biti riješena već na početku *ad hoc* arbitraže, one kod koje strankama pri osnivanju arbitražnog suda i provođenju postupka ne pomaže nikakva institucija, dok će kod institucionalne arbitraže, arbitraže kod koje se postupak provodi u skladu s pravilima neke arbitražne ustanove i uz njenu pomoć,⁴⁵ smjeti ostati nerazriješena sve do nastanka spora.⁴⁶

4.1. Arbitražno vijeće naspram arbitra pojedinca

Na globalnoj razini načelno postoji suglasnost da su, osim ako je spor jednostavnije prirode i ako uključuje relativno mali iznos, tri arbitra poželjnija od jednog. Ne čudi stoga što je i hrvatski ZA pošao istim putem, propisujući da ako stranke svojim sporazumom nisu odredile broj arbitara, imenovat će ih se tri.⁴⁷ Iako veoma relevantna institucionalna pravila kao što su Arbitražna pravila ICC-ja, LCIA-a i Američkog arbitražnog udruženja, kao i određena nacionalna zakonodavstva, primjerice zakonodavstvo Indije, Ujedinjenog Kraljevstva te Sjedinjenih Američkih Država, ne favoriziraju nužno tri arbitra u odnosu na jednog (i u mnogim slučajevima navode suprotno),⁴⁸ u složenim međunarodnim arbitražnim sporovima tročlana arbitražna vijeća poželjnija su od arbitra pojedinca.⁴⁹ U takvim će sporovima svaka stranka obično imati pravo imenovati jednog arbitra, ostavljajući trećega ili na sporazumni izbor stranaka ili na izbor od stranaka imenovanih arbitara ili institucije. Otuda i golema prednost koju stranci pruža mogućnost imenovanja arbitra u sporu, a to je osjećaj kontrole nad arbitražnim sudom. Svaka će stranka imati barem jednog „svojeg“ arbitra

⁴⁴ SIS-HGK, IS-P-2003/23 od 5. prosinca 2005. (citirano prema: Sikirić, 2007, str. 46.).

⁴⁵ Arbitraža, <https://www.zakon.hr/cms.htm?id=11688>, 5. svibnja 2024.

⁴⁶ International Trade Centre, *op. cit.* (bilj. 6), str. 122.

⁴⁷ Čl. 9. ZA-a.

⁴⁸ Miles, Wendy, Practical Issues for Appointment of Arbitrators, *Journal of International Arbitration*, 20:3/2003, str. 228, 231.

⁴⁹ *Ibid.*, str. 227.

koji će saslušati njezin slučaj. Ovo je osobito važno u međunarodnoj arbitraži gdje stranka može izabrati arbitra koji će biti sposoban drugim članovima arbitražnog vijeća objasniti razlike u jeziku, tradiciji ili kulturi između stranaka. Osim toga, stranački imenovani arbitri mogu pomoći razjasniti slučaj koji je iznijela stranka koja ih je imenovala, ostajući pritom nepristrani, čime se osigurava i pravednost postupka.⁵⁰ Također se predmnijeva da je rizik od pogreške u utvrđivanju činjenica ili primjeni prava od strane tročlanog vijeća manji nego što je to s arbitrom pojedincem. S druge pak strane, veliki nedostaci tročlanog vijeća definitivno su viši troškovi i dulje kašnjenje: ako se izaberu arbitri s prilično popunjenim rasporedima, što će u pravilu i biti slučaj, to može otežavati sazivanje sastanaka, organizacije ročišta ili postizanje dogovora o nagradama arbitara. Stranački imenovani arbitar mogao bi koristiti i kojekakve metode odugovlačenja, primjerice odbijanje suradnje ili podnošenje ostavke usred postupka. Problem može nastati i unutar samoga tribunala ako bi jedan od arbitara kršio povjerljivost vijećanja.⁵¹ Sve su ovo razlozi zbog kojih se općenito smatra i da su možebitne prednosti arbitražnih vijeća s više od tri arbitra premašene zamjetno većim troškovima i mogućnostima odgoda i kašnjenja svojstvenim proširenim vijećima. Doduše, vijeće veće od tri arbitra zna doći u obzir onda kada postoji više stranaka u arbitraži.⁵²

Iz svega izloženog može se *a contrario* izvesti zaključak o prednostima arbitra pojedinca. Nesporno je da će ušteda ne samo vremena, već i materijalnih sredstava, biti veliki plus kada je za spor nadležan jedan samostalni arbitar. Čitava će organizacija i dogovaranje tijekom postupka lakše teći jer nema potrebe za usklađivanjem rasporeda više osoba, a jasno da će time i konačni pravorijek biti znatno brže donesen. Ipak, valja istaknuti i da se angažiranjem arbitra pojedinca stranke možda prešutno odriču odluke visoke kvalitete donesene na temelju objektivnog sagledavanja situacije, imajući u vidu da je „više glava pametnije od jedne“ te da će se putem samo jedne osobe teže uvažiti nacionalne, pravne i kulturne različitosti. U svakom slučaju, kad god se arbitražni sud sastoji od arbitra pojedinca, on se može imenovati prije nastanka spora, ili pak nakon. Ipak nije uobičajeno da stranke arbitra imenuju prije, iz jednostavnog razloga što ne mogu znati hoće li arbitar, kada do spora dođe, biti u mogućnosti preuzeti tu ulogu. Stoga će se arbitar najčešće imenovati nakon što spor nastane, a svakako se sugerira utvrditi modalitet njegova imenovanja. Stranke bi tako mogle izabrati imenovanje zajedničkim prijedlogom, a za slučaj da ne uspiju postići

⁵⁰ Blackaby *et al.*, *loc. cit.*

⁵¹ Lew, Julian D.M.; Mistelis, Loukas A.; Kröll, Stefan M., *Comparative International Commercial Arbitration*, Den Haag, 2003, str. 2.

⁵² Blackaby *et al.*, *loc. cit.*

sporazum, odrediti treću osobu, primjerice određeno sudsko tijelo, pojedinca ili neku arbitražnu ustanovu ili centar, kojoj će povjeriti taj zadatak.⁵³

Summa summarum, informirana odluka o broju arbitara mora se temeljiti na uvažavanju većeg broja čimbenika koji će se razlikovati od slučaja do slučaja. Ograničavanje ove odluke na tek jedan faktor, primjerice na iznos u sporu, moglo bi stvoriti neopravdani strah od arbitra pojedinca i dovesti do zanemarivanja prednosti koje on može donijeti, kao što su jednostavnije pronalaženje osobe s potrebnim kvalifikacijama za konkretan spor ili njegova veća obzirnost u tijeku postupka, budući da arbitar bez vijeća ne raspolaže mogućnošću preraspodjele zadataka s drugima, već je primoran primijeniti veću pažnju pri vođenju postupka.⁵⁴

4.2. Neparan odnosno paran broj arbitara

Načelo autonomije stranaka odigralo je ključnu ulogu i u vidu izbora parnog ili neparnog broja arbitara u slučajevima kada o sporu odlučuje arbitražno vijeće. I sam ZA u već spomenutom čl. 9. (v. *supra* pod 4.1.), propisujući imenovanje triju arbitara samo ako njihov broj nije određen voljom stranaka, priznaje da se stranke mogu slobodno odlučiti za bilo koji broj arbitara u rješavanju svoga spora. Drugim riječima, naš zakon ne brani paran broj arbitara, što je danas slučaj u nemalom broju država, a primjer za to su Francuska, doduše samo u domaćim arbitražama, zatim Belgija i Nizozemska, Italija i Portugal te Egipat i Tunis.⁵⁵ Svrha ovih zabrana obrazlaže se potencijalnom nemogućnošću konačnog rješavanja spora u slučaju da se dva arbitra ne slažu te se uz to ističe da bi odluka arbitražnog vijeća parnog broja članova *de facto* predstavljala kompromis svih iznesenih mišljenja. Ipak, čak i uz rizik kompromisnih rješenja te zastoja u postupku, teško je pronaći opravdanje za toliko ograničavanje stranačke slobode u arbitraži jer zaista nema ničeg iracionalnog ili neprovedivog u povjeravanju spora arbitražnom sudu s parnim brojem arbitara.⁵⁶ Tome u prilog govori i činjenica da se u specifičnim arbitražama, kao što su one u pomorskim stvarima u državama anglosaksonskog pravnog kruga, priklanja upravo parnom broju arbitara uz, jasno, propisivanje mehanizama za izbjegavanje mogućih komplikacija u postupku.⁵⁷ Na koncu se čini da je neparan broj arbitara ipak najprirodniji, a u praksi i najzastupljeniji odabir pri sastavljanju

⁵³ International Trade Centre, *op. cit.* (bilj. 6), str. 119.

⁵⁴ The Fear of the Sole Arbitrator, <https://03070bi5-y-https-arbitrationblog-kluwerarbitration-com.baze.pravo.hr/2018/08/07/the-fear-of-the-sole-arbitrator/>, 6. svibnja 2024.

⁵⁵ Born, Gary B., *International Commercial Arbitration (Third Edition)*, Alphen aan den Rijn, 2021, str. 1773.

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ Triva; Uzelac, *op. cit.* (bilj. 1), str. 81.

vijeća, osobito ako se uzme u obzir odlučivanje većinom glasova koje za sobom povlači brže okončanje postupka i onda kada su glasovi arbitara podijeljeni.⁵⁸

5. ZAHTJEVI PRI IMENOVANJU ARBITARA

Tko umije prosuditi koje su kvalitete arbitru potrebne za suđenje u pojedinom sporu, praktički zna kako u njemu i pobijediti. Shodno tome, od neizmjerne je važnosti uzeti u obzir sve one uvjete i kriterije kojima će arbitar nužno morati udovoljiti kako bi se arbitražni postupak uspješno okončao.⁵⁹ Pri imenovanju arbitara stranke će imati daleko najbitniju ulogu u određivanju njihovih kvalifikacija za konkretni spor, dok će se i neovisno o stranačkim preferencijama uvijek i beziznimno nalagati nezavisnost i nepristranost arbitara u arbitraži.

5.1. Zahtjevi stranaka

Budući da su sporovi s međunarodnim elementom prerasnoliki da bi se utvrdilo ikakvo općenito pravilo koje bi propisivalo kakav to arbitar u svakom pojedinom slučaju mora biti, stranke će biti te koje će o tome morati voditi računa. Ponovno naglašavajući stranačku slobodu u arbitraži, one mogu odrediti kvalifikacije arbitra i prije no što se iskristaliziraju sve osobitosti novonastalog spora, no to nikako nije preporučljivo. U to se vrijeme ne može znati kolika će biti vrijednost predmeta spora, hoće li on biti pravne ili činjenične prirode, na kojem su jeziku relevantni dokumenti ili koja je posebna stručnost potrebna za procjenu svih relevantnih činjenica.⁶⁰

Razumije se *per se* da svaki arbitar mora biti fizička, poslovno sposobna osoba te bez ispunjavanja ove opće pretpostavke ne može biti ni govora o imenovanju.⁶¹ Jedna od prvih nedoumica koju u procesu imenovanja valja raščistiti jest treba li izabrati pravnika ili nepravnika za arbitra u sporu. U kontekstu međunarodne trgovačke arbitraže, stranke gotovo uvijek imenuju najmanje jednoga arbitra pravne struke iz očitih razloga: u spomenutoj su arbitraži poznavanje postupovnih pravila te zahtjev potanko obrazloženog pravorijeka od odlučujuće važnosti.⁶² Već je odgovoreno na pitanje arbitrova državljanstva, točnije koje bi prednosti i nedostatke stranke mogle

⁵⁸ Štefanović, *op. cit.* (bilj. 42), str. 6.

⁵⁹ Oglindă, Bazil, Key criteria in appointment of arbitrators in international arbitration, *Juridical Tribune*, 5:2/2015, str. 124.

⁶⁰ Blackaby *et al.*, *op. cit.* (bilj. 28), str. 7.

⁶¹ Čižmić, *op. cit.* (bilj. 20), str. 64.

⁶² Miles, *op. cit.* (bilj. 48), str. 221.

vidjeti u tome da imenuju, odnosno da od mogućeg imenovanja isključe arbitra zbog njegova državljanstva (v. *supra* pod 3.1.). Budući da je krajnji cilj pri stranačkom odabiru arbitara dovesti do sastavljanja suda čija će većina, obično glasovima dvojice od trojice arbitara, imati razumijevanja za položaj stranke, dobro je razmisliti o utjecaju koji bi predložena nominacija mogla imati na izbor predsjednika vijeća. Dostupnost arbitra jedna je od važnijih stavki na koje valja pripaziti ukoliko se stranka odluči za „popularnog“ arbitra, osobito u složenijim sporovima, kako bi se reducirao rizik kašnjenja u arbitražnoj proceduri te u donošenju pravorijeka. Osim toga, mnoge trgovačke arbitraže bave se predmetima visoke stručnosti te se u takvim sporovima svakako preporučuje izabrati arbitra koji je adekvatno upoznat s relevantnim područjem. On će tada moći biti od pomoći i drugim arbitrima u vijeću u razumijevanju područja u kojemu je možda potrebna i ekspertiza kako bi se donijela pravedna odluka.⁶³ Uvriježeno je stajalište da imenovani arbitar, osobito arbitar pojedinac ili predsjednik vijeća, treba biti dobro upoznat s arbitražom općenito. K tome se nerijetko zahtijeva da je iskustvo u međunarodnoj arbitraži popraćeno i sposobnošću vođenja arbitražnog postupka i otvorenošću raznolikostima jer se arbitrovom uskogrudnošću može nanijeti nemjerljiva šteta u arbitraži s međunarodnim elementom,⁶⁴ s čime se može povezati i opravdan zahtjev za dobrim glasom arbitra u području međunarodne arbitraže. Arbitražni sud, razumije se, neće odbiti stranački imenovanog arbitra samo zato što dotična osoba nema prethodnog znanja o arbitraži, no u slučajevima kada je tribunal sastavljen od tri arbitra i nijedan od „stranačkih“ nema značajnog iskustva u međunarodnoj arbitraži, arbitražne će ustanove, kada im je izbor prepušten, svakako nastojati osigurati da barem treći arbitar ima dovoljno iskustva za vođenje arbitraže na način prihvatljiv objema strankama.⁶⁵ Poželjno je dobro baratati jezikom arbitražne procedure i jezikom na kojem se odlučuje ako se, naravno, želi očuvati efikasnost postupka, čemu prijevodi dokumentacije te sudjelovanje prevoditelja nikako ne idu u prilog. Zahtjev poznavanja jezika rijetko se kad ograničava na puki razgovorni jezik, već se od arbitara očekuje pravna ekspertiza u poznavanju stručnih izraza, izbjegavajući tako kobno nerazumijevanje ili pogrešno tumačenje ugovornih odredaba.⁶⁶

⁶³ Selection and Appointment of Party-Nominated Arbitrators, <https://files.klgates.com/files/publication/ef5a6a6e-3dc8-425f-8142-78a404d04e4f/preview/publicationattachment/97a9c2ca-ebaf-4093-8391-7d52eba88c31/arbitrationsemina.pdf>, 7. svibnja 2024., str. 3.

⁶⁴ Schwartz, Eric; Derains, Yves, *Guide to the ICC Rules of Arbitration (Second Edition)*, Den Haag, 2005, str. 134.

⁶⁵ *Ibid.*, str. 136.

⁶⁶ Selection and Appointment of Party-Nominated Arbitrators, *op. cit.* (bilj. 63), 7. svibnja 2024., str. 4.

Konačno, valja istaknuti slučaj kada pojedini arbitar ne ispunjava zahtjeve o kojima su stranke postigle sporazum. Takav nedostatak treba promatrati kroz prizmu prohtjeva istaknutih u arbitražnom ugovoru ili eventualno ako su ih stranke ugovorile u nekom kasnijem trenutku, a prije imenovanja arbitra. Utvrdi li se naknadno da su arbitru u postupku nedostajale od stranaka tražene kvalifikacije, one će moći zahtijevati da se dotični izuzme.⁶⁷

5.2. Nezavisnost i nepristranost

Očigledno je da arbitar u odnosu na stranke i predmet spora od prihvaćanja svoga imenovanja te tijekom postupka⁶⁸ mora ostati nezavisan i nepristran, no možda nije u potpunosti jasna distinkcija između tih pojmova, ujedno i bitnih sastojaka ugovora nastalog prihvaćanjem imenovanja između stranaka i arbitra kojim se on obvezuje postupati upravo nezavisno i nepristrano u vršenju svoje dužnosti.⁶⁹ Nezavisnost se izjednačava s nepostojanjem okolnosti koje objektivno dovode u sumnju arbitrovu nepristranost. Njena je svrha, dakle, utvrđivanje nepristranosti na način da je posve irelevantna arbitrova moguća sklonost stranci. S druge strane, nepristranost se veže upravo uz subjektivan odnos arbitra prema stranci. Arbitar će se moći okarakterizirati nepristranim ako takve sklonosti u konkretnom predmetu nema te ako je spreman odlučiti samo na temelju spisa predmeta,⁷⁰ i to u odnosu na obje stranke, budući da arbitar nije i ne može biti zastupnik stranke koja ga je izabrala te samim time ne smije suditi prema njenim napucima.⁷¹

Kako je i gore istaknuto, čl. 12. ZA-a u svojem je 1. stavku rigidan. Naime, budući arbitar u obvezi je obznaniti sve okolnosti koje bi eventualno predstavljale temelj za osnovanu sumnju u njegovu nezavisnost ili nepristranost, a ta obveza ostaje i nakon imenovanja, tj. tijekom postupka. Povreda te obveze može se nadzirati na dva načina. Prema st. 2. istog članka, stranka koja je imenovala arbitra može zahtijevati njegovo izuzeće među ostalim i ako postoje okolnosti koje daju povod opravdanoj sumnji u njegovu nezavisnost ili nepristranost. U povodu zahtjeva stranke *a priori* kontrolu provest će sam arbitražni sud u cjelovitom sastavu, zajedno sa spornim arbitrom.⁷²

⁶⁷ Triva; Uzelac, *op. cit.* (bilj. 1), str. 100.

⁶⁸ Čl. 12. st. 1. ZA-a.

⁶⁹ Babić, Davor, Nezavisnost i nepristranost arbitra, *Pravo u gospodarstvu*, 47:3/2008, str. 671.

⁷⁰ *Ibid.*, str. 674.

⁷¹ Čižmić, *op. cit.* (bilj. 20), str. 65.

⁷² Odlučujući o vlastitom izuzeću, sporni arbitar djeluje kao *iudex in causa sua*. S time u vezi pojedini autori iskazuju veliko nezadovoljstvo, kao argument navodeći da je nemoguće očekivati od arbitražnog vijeća da ostane objektivno ako arbitar o čijem se izuzeću odlučuje sudjeluje u toj odluci. Tako v. Hess, Robert Uwe, *Nemo iudex in sua causa* and

Za *a posteriori* nadzor u sklopu kontrole pravorijeka u okviru postupka za njegov poništaj, sukladno čl. 36. st. 2. t. 1/e. ZA-a, odnosno u okviru postupka njegova priznanja ako je riječ o stranom pravorijeku, u skladu s čl. V(2)(b) Newyorške konvencije o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka,⁷³ nadležni su državni sudovi.⁷⁴ Za zaključiti je da su sankcije za povredu nezavisnosti ili nepristranosti veoma stroge. Pa ipak, neće biti lako pobrojati svaku moguću situaciju u kojoj bi došlo do navedenih povreda. O tome će se morati prosuđivati u svakom pojedinom slučaju, pomno procjenjujući sve okolnosti. Arbitar će morati biti promatran u okviru konkretne arbitražne procedure, u odnosu prema strankama točno toga postupka i u odnosu na upravo njihov predmet.⁷⁵ Promotrit će se stoga međusobna povezanost arbitra i stranaka. Pristrano postupanje, osobito kršenje načela ravnopravnosti ili saslušanja stranaka *per se* izaziva sumnju u nezavisnost i nepristranost te je već i samo takvo ponašanje, a koje se itekako uzima u obzir prilikom ocjene povrede, dovoljno za stranku da zahtijeva izuzeće.⁷⁶ Neposredna povezanost u obliku krvnog srodstva ili prijateljstva uvijek su opravdana zapreka imenovanju.⁷⁷ Mogu se analizirati i bliski odnosi arbitra i stranačkih punomoćnika, u stvarnosti prilično česti, a koje će rijetko koji budući arbitar olako javno obznaniti. Ipak, izađu li takvi odnosi na svjetlo dana, mogli bi dovesti do određenih strepnji.⁷⁸ Arbitrova povezanost s drugim arbitrom načelno nije osnova za sumnju, makar to može biti ukoliko je, primjerice, jedan arbitar u vijeću zaposlenik drugoga.⁷⁹ Redovitim ili višestrukim imenovanjem istog arbitra od strane iste stranke ili odvjetnika, njegova bi nezavisnost, baš kao i neovisnost mogla biti dovedena u pitanje, budući da će takav arbitar vjerojatno biti bolje upoznat s jednom strankom spora i moguće postupati *in favorem* prema njoj.⁸⁰

Kao što je rečeno, nije moguće taksativno nabrojati sve situacije povreda arbitrove nezavisnosti i nepristranosti u arbitraži. Posljedično, sudska je praksa koja se bavi ovim pitanjem veoma bogata. Tako je, primjerice, Ustavni sud RH jednoglasnom odlukom odbio ustavnu tužbu u

the challenge procedure under the UNCITRAL Model Law, *Journal of International Law and Politics*, 50:4/2018, str. 1441.

⁷³ Konvencija o priznanju i ovrsi stranih arbitražnih pravorijeka (usvojena na diplomatskoj konferenciji Ujedinjenih naroda u New Yorku, 10. lipnja 1958.).

⁷⁴ Babić, *op. cit.* (bilj. 69), str. 676.

⁷⁵ Kliček, Katarina, Nepristranost i nezavisnost arbitara u pravilima privatnog i javnog prava (diplomski rad), *Repozitorij Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Zagreb, 2023, str. 8.

⁷⁶ Triva; Uzelac, *loc. cit.*

⁷⁷ Babić, *op. cit.* (bilj. 69), str. 679.

⁷⁸ Schwartz; Derains, *op. cit.* (bilj. 64), str. 119.

⁷⁹ Babić, *op. cit.* (bilj. 69), str. 681.

⁸⁰ Kalantzi, Anastasia Christina, Conflicts of Interest in International Commercial Arbitration. The Issue of Repeat Appointments of Arbitrators, *Erasmus Law Review*, 15:1/2022, str. 48.

kojoj je podnositelj Kosjenac d.o.o. tvrdio da mu je pravorijekom SIS-HGK-a pod brojem AS-P-2013/1 od 2. travnja 2014. povrijeđeno pravo na pravično suđenje. Naime, naručitelj HEP-Proizvodnja d.o.o. i izvođač AB Montaža d.o.o. sklopili su 27. lipnja 2011. ugovor o zamjeni oštećenih dijelova tlačnih cjevovoda i oslonaca HE Miljacka. Pritom je ugovorena nepromjenjiva cijena radova te da će se svi dogovorom neriješeni sporovi rješavati pred arbitražnim sudom. Podnositelj je podneskom od 25. svibnja 2012. zatražio od AB Montaže d.o.o.-a nadoknadu povećanih troškova neočekivanih, a obavljenih građevinskih radova, budući da su bili izvedeni u stijeni više čvrstoće od one predviđene projektnom dokumentacijom, u skladu s kojom je dogovoreno da će se radovi provoditi. Zatim je izvođač radova zatražio nadoknadu povećanih troškova izvedenih strojarskih i građevinskih radova od HEP-Proizvodnje d.o.o.-a, a podnositelj od izvođača nadoknadu troškova zastoja gradilišta. HEP-Proizvodnja d.o.o. pristala je naknaditi povećane troškove izvedenih strojarskih radova, no odbila je učiniti isto u vidu povećanih troškova izvedenih građevinskih radova, budući da su obuhvaćeni ugovorom. Podnositelj je potom zatražio nadoknadu nepredviđenih troškova temeljenja i montaže dizalice, a na koncu je podnošenjem tužbe zatražio od AB Montaže d.o.o.-a i HEP-Proizvodnje d.o.o.-a isplatu povećanih troškova izvedenih neočekivanih građevinskih i s njima povezanih radova.

Imenovao je jednog, a HEP-Proizvodnja d.o.o. drugog arbitra, s čijim se imenovanjem suglasila AB Montaža d.o.o. Imenovani su arbitri potom imenovali predsjednika arbitražnog vijeća. Na ročištu 11. lipnja 2013. stranke su izjavile da priznaju mjerodavnost arbitražnog suda i sastav arbitražnog vijeća, no 12. prosinca te godine podnositelj je postavio zahtjev za izuzeće arbitra imenovanog od strane tuženika, navodeći da je dotični u poslovnom odnosu s društvima HEP grupe te da je ujedno predsjednik nadzornog odbora trgovačkog društva INA d.d.-a. Ranije spomenutim pravorijekom podnositeljev je zahtjev za izuzeće arbitra odbijen, ističući da puka činjenica da je osoba prije mnogo godina kao pravni stručnjak sudjelovala u izradi stručne studije za neko trgovačko društvo ne može *per se* aludirati na postojanje trajne vezanosti stručnjaka i naručitelja posla, odnosno o postojanju odnosa zavisnosti stručnjaka prema naručitelju. U predmetu nema govora o odnosu zastupanja u kojem bi zastupnik i nakon dovršenog zadatka štitio i promicao interese naručitelja, već isključivo o pravnom poslu u kojemu je jedna strana zatražila izradu stručne studije, a druga se za to obvezala platiti naknadu. Dovršenjem opisanog posla prestaje i svaki odnos sudionika posla, a tužitelj nije indicirao tomu suprotno. Županijski sud u Zagrebu je rješenjem pod brojem Ap-1/14-2 od 30. siječnja 2014. odbio podnositeljev zahtjev za izuzećem

arbitra imenovanog od strane tuženika naglašavajući da je tužitelj, prije no što se suglasio s njegovim imenovanjem, imao priliku zatražiti potrebne podatke koji su mu usput rečeno bili lako dostupni. Sve je relevantne okolnosti tužitelj mogao znati i prije imenovanja arbitra te se ipak nije usprotivio njegovu imenovanju. Uslijedilo je podnošenje ustavne tužbe u kojoj podnositelj tvrdi da mu je povrijeđeno pravo da zakonom ustanovljeni neovisan i nepristran sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama.⁸¹ Ponovivši argumente i potvrđujući postupanje arbitražnog i Županijskog suda u Zagrebu, Ustavni sud RH utvrdio je da pravorijekom nije povrijeđeno pravo podnositelja na pravično suđenje.⁸²

6. OBVEZE I PRAVA ARBITRA

Krene li se nabrajati izvore arbitrovih prava i obveza, pa tako ugovor o arbitraži, obvezne procesne arbitražne zakone, opća načela arbitražnog postupka primjenjiva u svakom pojedinom slučaju, tj. *lex mercatoria* postupka, zatim međunarodne ugovore, konvencije i norme međunarodnog prava, potom običaje i inherentne ovlasti, dužnosti i prava koje proizlaze iz suštine samog arbitražnog procesa i/ili statusa arbitra te eventualni utjecaj na arbitrova prava i obveze prava mjesta arbitraže ili mjesta gdje se traži priznanje i izvršenje arbitražnog pravorijeka,⁸³ čini se da im nema kraja. Ipak je među njima od esencijalne važnosti ugovor koji se sklapa između arbitara i stranaka kojim nastaje pravni odnos među njima, a kojim se utvrđuju međusobna prava i obveze strana toga ugovora. Zaključuje se da obveze i prava arbitara prvenstveno proizlaze upravo iz tog sklopljenog ugovora.⁸⁴ Unatoč tome, naš nacionalni arbitražni zakon iz razloga pravne sigurnosti i transparentnosti sadrži članak upravo pod nazivom „Prava i obveze arbitara“, čiji će se stavci detaljnije analizirati u nastavku. Bez obzira na naziv 11. članka ZA-a, nipošto ne treba izvoditi zaključak da su u njemu opisana prava i obveze arbitra potanko razrađena, budući da će se njihovi segmenti, ali i daljnje obligacije i prava moći pronaći i u nizu drugih članaka istog zakona,⁸⁵ od kojih je glavna obveza iz čl. 17. nedvojbeno uvažavati volju stranaka i pritom im osigurati

⁸¹ Čl. 29. Ustava RH.

⁸² Ustavni sud RH, U-III/2542/2014 od 18. prosinca 2014.

⁸³ Waincymer, Jeffrey Maurice, *Procedure and Evidence in International Arbitration*, Alphen aan den Rijn, 2012, str. 51.

⁸⁴ Čižmić, *op. cit.* (bilj. 20), str. 70.

⁸⁵ Skomina, Astrid, Izuzeće arbitara (diplomski rad), *Repozitorij Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Zagreb, 2018, str. 20.

pravedno suđenje uz pridržavanje glavnih načela arbitražne procedure - ravnopravnosti i saslušanja stranaka. Na ovome mjestu valja ponovno istaknuti i obvezu iz čl. 12., točnije obvezu informiranja stranaka o svim okolnostima koje bi mogle dovesti u pitanje nezavisnost i nepristranost arbitra. Zatim je tu i dužnost donošenja pravorijeka u skladu sa ZA-om, konkretnije čl. 30., a određene će obveze arbitri ponekad imati i po okončanju postupka, kao što su ispravljanje i tumačenje pravorijeka, kojih se pak dotiče čl. 34. ZA-a.⁸⁶ Važno je istaknuti da se određenja o obvezama i pravima primjenjuju jednako na sve arbitre, kako na one u *ad hoc* arbitražama, tako i na arbitre koji djeluju u okviru arbitražnih ustanova.⁸⁷

6.1. Prihvatanje dužnosti pisanom izjavom

Već je spomenut važan dvostrani ugovorni odnos koji nastaje između stranaka i arbitra sklapanjem posebnog ugovora, poznatog i kao *receptum arbitri*. Nacionalne jurisdikcije na nejednake načine reguliraju predmetni ugovorni odnos, no čini se da je nit vodilja ipak svuda ista. Tako se u Engleskoj smatra da sklapanjem spomenutog ugovora arbitar postaje strankom ugovora o arbitraži, čime zapravo nastaje trostrani ugovorni odnos, s arbitrom kao strankom u prethodno ugovorenoj bilateralnoj arbitraži. Francuska praksa također naglašava ugovorom definirana prava i obveze između arbitra i stranaka te osobito ugovornu odgovornost arbitra zbog neispunjenja preuzetih obveza. Donekle sličan pristup zabilježen je i u švicarskim, njemačkim, austrijskim i američkim odlukama, a ono u čemu je postignuta potpuna suglasnost jest ugovorna priroda pravnog odnosa stranaka s arbitrima, koji je ujedno i izvor njihovih uzajamnih prava i obveza. Različiti pravni sustavi usvojili su i različitu terminologiju za ugovor između stranaka i arbitra. Neki od naziva koji se ističu su *Schiedsrichtervertrag*, *contrat d'investiture* te *contratto di arbitrato*. Unatoč načelno neusklađenom nazivlju, sudska i druga tijela u većini razvijenih pravnih sustava usvojila su, kako je već načeto, veoma sličan pristup arbitrovim pravima i obvezama.⁸⁸ Valja istaknuti razliku između tog ugovora i ugovora o arbitraži koji sklapaju isključivo stranke među sobom. Ugovor između arbitra i stranaka predstavlja i temelj obveze arbitra da odluči u konkretnom sporu između stranaka, u pravilu uz naknadu.⁸⁹ Pojednostavljeno, bez tog ugovora nema obveze određene osobe da arbitrira u konkretnom sporu. Ne postoji obligacija da se postane arbitrom, to je

⁸⁶ Triva; Uzelac, *op. cit.* (bilj. 1), str. 92.

⁸⁷ International Trade Centre, *loc. cit.*

⁸⁸ Born, *op. cit.* (bilj. 55), str. 2106.

⁸⁹ Girsberger, Daniel; Voser, Nathalie, *International Arbitration: Comparative and Swiss Perspectives (Fourth Edition)*, Zürich, 2021, str. 200.

prepušteno slobodnoj volji osobe kojoj se stranka obrati. S time je u potpunosti u skladu i odredba koja nalaže da arbitar svoju izjavu o prihvatanju dužnosti mora dati pisano, odnosno potpisivanjem stranačkog ugovora o arbitraži.⁹⁰ Nadležnost u određenom arbitražnom postupku mora se, dakle, prihvatiti. Tim prihvatom arbitar napokon stječe prava i dužnosti.

Posebno je naglašena forma izjave o prihvatanju dužnosti. Ona mora biti dana u pisanom obliku, a u slučaju da arbitar potpiše ugovor o arbitraži, vrijedit će presumpcija prihvata imenovanja. Tome je tako iz banalnog razloga što je opisano postupanje arbitru najjednostavnije.⁹¹ Ipak je potrebno smisleno tumačiti navedenu odredbu, budući da je njen krajnji cilj zaštita stranaka. One na temelju stroge zakonske odredbe mogu biti uvjerene da će radnjom potpisivanja predmetne izjave konačno završiti čitav proces imenovanja arbitara te da će se arbitražni pravorijek donijeti unutar propisanih rokova. Pomanjkanje pisanog oblika akcepta dužnosti *per se* ne bi moglo biti okarakterizirano kao dostatna osnova za poništaj pravorijeka, no takav bi arbitar, koji je svoj prihvrat izrazio konkludentnom radnjom ili usmeno, mogao biti smijenjen ili bi snosio odgovornost za prouzročenu štetu.⁹² Dvojba bi se mogla pojaviti u kontekstu arbitražnih institucija koje raspolažu listama s popisom mogućih arbitara. Ukoliko je određena osoba dala privolu da bude na listi, moglo bi se pomisliti da je ta privola i prešutna suglasnost za arbitriranje u konkretnim sporovima. Valja imati na umu specifičnost svakog pojedinog spora te moguće pomanjkanje kvalifikacija potrebnih arbitru za odlučivanje te stoga treba zaključiti da je pisani pristanak potreban uvijek i neovisno o listi.⁹³

6.2. Upravljanje postupkom primjerenom brzinom

Kada je riječ o obvezi učinkovitog upravljanja arbitražnom procedurom u vidu njenog trajanja, ona osim dužnosti poštivanja općih zahtjeva ekspeditivnosti obuhvaća i uvažavanje specifičnih vremenskih rokova nametnutih pravilima arbitražnih ustanova, nacionalnim pravom ili pak stranačkim ugovorom o arbitraži.⁹⁴ Pa ipak, u određenim uvažanim arbitražnim pravilima, kao što su ona UNCITRAL-ova, odredbe o rokovima za donošenje pravorijeka napuštene su zbog toga

⁹⁰ Čl. 11. st. 1. ZA-a.

⁹¹ Čižmić, *op. cit.* (bilj. 20), str. 71.

⁹² Triva; Uzelac, *op. cit.* (bilj. 1), str. 93.

⁹³ *Ibid.*, str. 93-94.

⁹⁴ Born, *op. cit.* (bilj. 55), str. 2139.

što se u praksi rokovi često propuštaju, unaprijed utvrđeni rokovi produžuju, a na koncu često ni nema odgovornosti arbitara za nemogućnost poštivanja već zadanih rokova.⁹⁵

Spomenute obveze *in concreto* uključuju dužnost odbijanja imenovanja ako arbitar nije u potpunosti siguran u svoju sposobnost poštivanja propisanih rokova, kao i odbijanje osobnog preuzimanja daljnjeg rada ako bi to ugrozilo ispunjavanje svih ili nekih postojećih obveza. Također se podrazumijeva da arbitar mora biti dostupan za sva saslušanja i raspravljanja koja se odvijaju između članova arbitražnog vijeća, da mora odmah odgovoriti na zahtjeve za komentarima i stavovima predsjednika vijeća te ni u kom slučaju ne smije nastojati odgoditi arbitražni postupak radi osobne ili stranačke koristi.⁹⁶ Arbitrova dužnost provođenja arbitraže primjerenom brzinom i pravodobnog poduzimanja radnji u postupku te brige o izbjegavanju svakog odugovlačenja procesa⁹⁷ propisana je ponajprije zbog uvažavanja opravdanih očekivanja stranaka da će njihov spor biti riješen u što kraćem roku, osobito ako se uzme u obzir da je jedna od osnovnih prednosti arbitraže upravo njena brzina, barem u usporedbi sa sudskim postupcima koji u Hrvatskoj svojim prekomjernim trajanjem mogu postati ključan motiv da se stranke u konačnici ipak odluče za arbitražu.⁹⁸ S time u vezi treba istaknuti da se sintagma „primjerena brzina“ odnosi i na pomno biranje između dostupnih postupovnih oblika koje bi arbitražni postupak vodile u željenom smjeru: do njegova kvalitetnog okončanja. Iako su arbitri, kada o tome nema sporazuma stranaka, slobodni postupak provoditi na način koji smatraju prikladnim,⁹⁹ smatra se da to u praksi mora značiti maksimalnu koncentraciju postupka, svodeći ga na najviše tri ročišta. Potiče se i sastavljanje, ako već ne detaljnog, onda barem okvirnog plana termina proceduralnih radnji do donošenja pravorijeka, kao što su podnošenje dokaza te pisanih očitovanja stranaka.¹⁰⁰

Obveza ekspeditivnog vođenja arbitražnog postupka očito je od velike važnosti te se preko njenog kršenja ne može olako prijeći, stoga se postavlja pitanje kako sankcionirati takvo ponašanje, na što ZA daje izričit odgovor: ako nema drugačijeg sporazuma stranaka, one imaju mogućnost sporazumno opozvati arbitra koji odugovlači ili propušta ispuniti svoje dužnosti,¹⁰¹ a ukoliko

⁹⁵ International Trade Centre, *op. cit.* (bilj. 6), str. 167.

⁹⁶ Born, *loc. cit.*

⁹⁷ Čl. 11. st. 2. ZA-a.

⁹⁸ Triva; Uzelac, *op. cit.* (bilj. 1), str. 94.

⁹⁹ Čl. 18. ZA-a.

¹⁰⁰ Triva; Uzelac, *loc. cit.*

¹⁰¹ Čl. 11. st. 3. ZA-a.

sporazuma nema, postoji mogućnost zahtijevanja izuzeća takvog arbitra.¹⁰² Zanimljivo je kako se mogućnost zamjene arbitra zbog neurednog obavljanja dužnosti vrlo rijetko koristi. Naime, sam postupak zamjene nerijetko je dugotrajan i opterećujući ne samo za stranke, već i za ostale članove arbitražnog vijeća, čime uglavnom nije u najboljem interesu arbitražnog postupka.¹⁰³

6.3. Uvažavanje povjerljivosti arbitražnog postupka

Od svih obveza arbitara koje se obrađuju u ovom poglavlju, pridržavanje tajnosti arbitražne procedure vjerojatno je najspornija, budući da je riječ o etičkoj, a samo rijetko kad i obligaciji izrijeком propisanoj nacionalnim zakonodavstvom. Doduše, ako se takve odredbe mogu pronaći u pravilima koje arbitražne ustanove (a one se često doista tamo i nalaze te se ne ograničavaju samo na arbitre, već obvezu čuvanja tajnosti procedure šire i na ostale sudionike postupka), arbitri će načelno biti vezani njima.¹⁰⁴ Primjer takvih institucionalnih pravila nude čl. 44. Švicarskih pravila međunarodne arbitraže te čl. 30. st. 2. LCIA-ovih arbitražnih pravila. S druge strane, ni UNCITRAL-ova arbitražna pravila niti ona ICC-ja ne govore o povjerljivosti,¹⁰⁵ pa tako ni Pravilnik o arbitraži pri Stalnom arbitražnom sudištu pri HGK-u, poznatiji kao Zagrebačka pravila. Izvorom izričite obveze povjerljivosti može biti i stranački arbitražni sporazum. Teško je stoga govoriti o pridržavanju zahtjeva povjerljivosti kao općoj obvezi arbitara. Pa ipak, mnoge su jurisdikcije stajališta da predmetna obveza proizlazi iz međunarodnih sporazuma o trgovačkoj arbitraži, dok u manjem broju zakonodavstava same zakonske odredbe nameću obvezu povjerljivosti.¹⁰⁶ Čak i u nedostatku takvih odredbi, pridržavanje povjerljivosti rasprava od strane arbitražnog suda, osim u iznimnim slučajevima kada interesi pravde zahtijevaju njihovo otkrivanje, smatra se općeprihvaćenim načelom međunarodne arbitraže.¹⁰⁷

Arbitri podliježu obvezama povjerljivosti i kada im one nisu zakonski ili ugovorno nametnute upravo zbog glavnog zadatka koji im je prepušten u postupku. Od osoba dužnih donijeti konačnu, obvezujuću odluku za stranke itekako se očekuje diskretno postupanje, a koje *inter alia* obuhvaća dužnost čuvanja tajnosti pisanih i usmenih izjava stranaka, odnosno podnesaka, dokaza i ostalih postupovnih materijala. Nema, dakle, otkrivanja sadržaja arbitražnih podnesaka

¹⁰² Čl. 12. st. 2. ZA-a.

¹⁰³ Berger, Bernhard, Rights and Obligations of Arbitrators in the Deliberations, *ASA Bulletin*, 31:2/2013, str. 253.

¹⁰⁴ Born, *op. cit.* (bilj. 55), str. 2148.

¹⁰⁵ Girsberger; Voser, *op. cit.* (bilj. 89), str. 236.

¹⁰⁶ Born, *op. cit.* (bilj. 55), str. 2149.

¹⁰⁷ *Ibid.*, str. 2150.

trećima.¹⁰⁸ Riječ je o jednom od odlučujućih razloga zašto se stranke ipak opredjeljuju za arbitražu naspram postupka pred državnim sudom. Kada se, naime, između stranaka pojavi spor koji završi na sudu, privatne informacije i korespondencija koja nikada nije bila namijenjena široj javnosti iznenada se nalazi pod reflektorom, što nedvojbeno može dovesti do znatnih neugodnosti te ugroziti dugo i mukotrpno izgrađivan ugled, a da se ni ne spominje moguća šteta u pogledu dobrih poslovnih odnosa s partnerima. Osjetljivi podaci mogu uključivati esencijalne informacije o cijenama i troškovima ili pak podatke koji se odnose na marketing i strateško planiranje. Također postoji mogućnost javnog ispitivanja zaposlenika, uključujući i rukovodeće osoblje, što opet dovodi do zanimanja, a samim time i do kritika javnosti koja sa sudskim postupkom lako može biti u toku putem televizijskog i/ili internetskog prijenosa. Na koncu, stranka se može osjećati prisiljenom nagoditi se ili isplatiti potraživanje samo kako bi izbjegla nagrizanje reputacije uzrokovano postupkom pred sudom. Arbitraža i njeno obilježje povjerljivosti štiti strankama od navedenih scenarija i stoga ne čudi što je mnogim trgovačkim društvima veoma privlačna metoda rješavanja sporova.¹⁰⁹

Arbitražna ročišta isključena su za javnost primarno u interesu stranaka, dok je svrha povjerljivosti vijećanja među arbitrima prije svega usmjerena na osiguranje slobodne i neovisne prosudbe svakog pojedinog člana vijeća, a samo će stranke imati pravo na primjerak tako donesenog pravorijeka. Ta činjenica može biti od neprocjenjive vrijednosti uzme li se u obzir da pravorijek može sadržavati i poslovnu tajnu ili izum. Materija tajnosti arbitražnog postupka svakako je od velikog značaja za područje prava intelektualnog vlasništva, u kojim predmetima stranke često i same ugovorom uređuju kojekakva pitanja javnosti procedure, ili to pak čine arbitri pojedinim naredbama u postupku ili kroz utvrđivanje zadataka arbitražnog suda.¹¹⁰ Ukoliko se dogodi da arbitar prekrši povjerljivost vijećanja, ostali članovi arbitražnog tribunala nerijetko izražavaju osude ili neodobravanja, a jednako je moguće da se arbitar kršenjem obveze uvažavanja tajnosti izloži građanskoj odgovornosti.¹¹¹

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ Confidentiality in Arbitration - A Cloak with Holes, <https://www.charlesrussellspeechlys.com/en/insights/expert-insights/dispute-resolution/2023/confidentiality-in-arbitration---a-cloak-with-holes/>, 13. lipnja 2024.

¹¹⁰ International Trade Centre, *op. cit.* (bilj. 6), str. 48.

¹¹¹ Born, *op. cit.* (bilj. 55), str. 2151.

6.4. Imovinska prava

Pođe li se od analiziranja brojnih obveza arbitara, njihovo pravo na naknadu troškova i nagradu za obavljen rad i više je no opravdano. Navedena im prava pripadaju uvijek, osim ako ih se izrijekom odreknu u pisanom obliku, što nije običaj u praksi. Stranke snose solidarnu odgovornost naknade izdataka,¹¹² pri čemu je posve irelevantno koja je imenovala kojeg arbitra ili koja se na temelju internog sporazuma obvezala isplatiti pojedinu naknadu. Isplati li jedna stranka za drugu neki iznos, prema njoj će, razumije se, imati pravo regresa. Predmetni troškovi načelno obuhvaćaju sve one materijalne izdatke s kojima se arbitri suočavaju vodeći postupak: od troškova putovanja do mjesta arbitraže ili drugih mjesta na kojima se odvijaju pojedine radnje u postupku, preko izdataka za boravak izvan mjesta prebivališta, zatim poštanske i telekomunikacijske naknade i tomu slično.¹¹³

Navedeni se troškovi u sklopu institucionalnih arbitraža, izračunati određivanjem ili upućivanjem na vrijednost predmeta spora, bazirani na arbitražnom troškovniku ili pak na radnim satima ili danima, najčešće predujmljuju od stranaka u jednakim dijelovima već na početku arbitraže, uz obvezu da do donošenja pravorijeka budu podmireni u potpunosti.¹¹⁴ U protivnom će arbitražni sud moći narediti obustavu ili prekid arbitražnog postupka, ovisno o primjenjivim institucionalnim pravilima. Pitanje naknade ovisit će, dakle, o izabranoj arbitražnoj ustanovi, točnije o njihovim pravilima koja sadrže utvrđene parametre za određivanje naknada arbitrima, a najčešće primjenjivane tehnike određivanja tih naknada, kako u institucionalnoj, tako i u *ad hoc* arbitraži, jesu „*ad valorem*“- , metoda „fiksne naknade“ te metoda „utrošenog vremena“. Prvonavedenom metodom, a koje se drži i SIS-HGK pri izračunavanju nagrada svojih arbitara,¹¹⁵ izdaci se izračunavaju sukladno iznosu u sporu. Slično tome, Dodatak III. Arbitražnih pravila ICC-ja, kao i Dodatak B Švicarskih pravila međunarodne arbitraže nude tablični prikaz iznosa sporova uz odgovarajući minimalni i maksimalni raspon za naknade arbitara, odnosno ljestvice naknada za jednog i za tri arbitra. Najrjeđe korištena metoda, metoda „fiksne naknade“, utvrđuje nepromjenjivi iznos koji će biti isplaćen arbitru bez obzira na vrijednost predmeta spora ili vrijeme stvarno utrošeno na slučaj. Nasuprot tome, metoda „utrošenog vremena“, na koju se oslanjaju LCIA-ova

¹¹² Čl. 11. st. 4. ZA-a.

¹¹³ Triva; Uzelac, *op. cit.* (bilj. 1), str. 95.

¹¹⁴ International Trade Centre, *op. cit.* (bilj. 6), str. 108.

¹¹⁵ Odluka o troškovima u postupcima arbitraže (*Narodne novine*, 142/11, 37/15, 109/16, 87/18, 147/23), čl. 8. tar. br. 2.

arbitražna pravila propisujući da će se pristojbe arbitražnoga suda izračunati prema poslu koji su njegovi članovi obavili u vezi s arbitražom i da će se naplatiti po stopama koje odgovaraju okolnostima slučaja, uključujući njegovu složenost i specifične kvalifikacije arbitara, uzima u obzir satnu ili dnevnu radnu stopu pojedinog arbitra.¹¹⁶ Ujedno je riječ i o najčešće korištenom modalitetu određivanja naknada u *ad hoc* arbitraži, no uvijek valja imati na umu da su stranke i arbitri slobodni sporazumno ugovoriti dugovane iznose. U pomanjkanju takvog dogovora, arbitar će prema mnogim pravnim sustavima imati pravo na razumnu naknadu.¹¹⁷

Moguće je i da arbitar, bilo da je riječ o onom u *ad hoc* arbitraži ili o arbitru s liste koje arbitražne ustanove u sklopu institucionalne arbitraže,¹¹⁸ sam određuje visinu naknada troškova svoga rada i pripadajuće mu nagrade, u pravilu u skladu s ustaljenom praksom toga područja.¹¹⁹ Pa ipak, ne prihvate li arbitrovu odluku, stranke njome neće biti vezane. Naš arbitražni zakon kao soluciju ove sporne situacije predviđa konačno odlučivanje o izdacima od strane već spominjanog ovlaštenika iz čl. 43. st. 3. ZA-a (v. *supra* pod 3.3.2.), čija odluka ima pravnu snagu ovršne isprave protiv stranaka.¹²⁰ Nije potrebno naglašavati da se ovakve scenarije preporuča zaobići unaprijed definiranim utanačenjima o naknadama i nagradama.

7. OKONČANJE MANDATA I IMENOVANJE ZAMJENIKA ARBITRA

Najčešći uzrok prestanka arbitrova mandata jest okončanje samog arbitražnog postupka. Ovdje je naglasak ipak na iznimci od pravila, odnosno situaciji kada mandat arbitra prestane prije no što završi arbitražni postupak te na glavnim posljedicama prijevremenog okončanja mandata, napose o imenovanju arbitrova supstituta.

7.1. Okončanje mandata arbitra

Čvrsto oslonjen na čl. 14. UML-a, hrvatski arbitražni zakon u svom 13. članku polazi od pretpostavke da postoje dvije skupine uglavnom transparentnih i jasnih razloga čije utvrđivanje ne zahtijeva prevelik napor, a koji potencijalno dovode do prestanka sudjelovanja arbitra u arbitražnoj

¹¹⁶ Girsberger; Voser, *op. cit.* (bilj. 89), str. 237-238.

¹¹⁷ Born, *op. cit.* (bilj. 55), str. 2171-2172.

¹¹⁸ International Trade Centre, *loc. cit.*

¹¹⁹ Čižmić, *op. cit.* (bilj. 20), str. 76.

¹²⁰ Čl. 11. st. 5. ZA-a.

proceduri: razlozi *de iure* i *de facto*.¹²¹ Ako arbitar i zbog kojeg od ovih razloga nije u mogućnosti vršiti svoju dužnost te se s nje povuče ili ako se stranke sporazumiju o njenom prestanku, njegov je mandat završen. Valja protumačiti kakvi su to pravni, a kakvi stvarni razlozi za prestanak arbitrove dužnosti. Prvi obuhvaćaju razne okolnosti koje bi dovele do prohibicije arbitriranja u pojedinoj arbitraži. Izvori takvih zabrana mogu biti u privatnopravnim ugovorima, zatim u zakonima, baš kao što je to eksplicite slučaj s imenovanjem nekog od sudaca hrvatskih sudova za arbitra od strane stranke u sporu, a isti učinak mogu imati i drugi propisi, osobito oni kojima se utvrđuje nemogućnost paralelnog obavljanja određenih specifičnih službi uz arbitražnu. Pravno relevantne okolnosti koje mogu dovesti do prestanka mandata mogu se pojaviti i po imenovanju. Takav slučaj moguć je ako bi se za arbitriranje u nekoj stvari zahtijevalo članstvo arbitra u određenoj organizaciji, a ono naknadno otpadne.¹²² Stvarni razlozi nisu nigdje izrijeком propisani, no postoji suglasnost da se oni odnose na širok spektar faktičnih prepreka vršenju dužnosti u arbitraži, pa tako promjena ili dulje izbjivanje iz prebivališta, teže i/ili dugotrajne psihičke odnosno fizičke bolesti i nemoći te svakoјake izvanarbitražne obveze koje od arbitra iziskuju velik napor i posljedično nemogućnost posvećivanju konkretnom sporu.¹²³ Sa smrću kao stvarnim razlogom prestanka mandata arbitra u tijeku arbitražnog postupka u više se navrata suočavaо SIS-HGK, čija Zagrebačka pravila ne sadrže odredbu koja bi ponudila rješenje ovog problema. Sudište je u opisanim slučajevima primjenjivalo ZA, no praktični je izazov bilo odgovoriti na pitanje bi li stranka koja je prethodno propustila rok za imenovanje (pa je dotičnog arbitra imenovao predsjednik Sudišta) stekla obnovljeno pravo na imenovanje supsidijarnog arbitra. Ove su nedoumice navele doktrinu da se glede prikazanog problema zauzima za izričitu odredbu u Zagrebačkim pravilima.¹²⁴

Sumarno, prestanak mandata arbitra moguć je suglasnom odlukom stranaka koje će mu redovito odgovarati za neisplaćene naknade i troškove te eventualno naknade za raskid ugovora sklopljenog s njime. Većina nacionalnih zakona o arbitraži te pravila arbitražnih ustanova propisuju moguće okončanje arbitrove dužnosti i njegovom slobodno očitovanom voljom, i to bezuvjetno, ili pak uz ispunjenje određenih okolnosti, a neosnovano dana ostavka lako bi ga mogla izložiti

¹²¹ Triva; Uzelac, *op. cit.* (bilj. 1), str. 106.

¹²² *Ibid.*, str. 107.

¹²³ *Ibid.*

¹²⁴ Garašić, Jasnica, Iskustva Stalnog izbranog sudišta pri HGK u primjeni Zagrebačkih pravila od 2005. - 2009. te prijedlozi za njihovu izmjenu, *Pravo u gospodarstvu*, 49:4/2010, str. 1112.

odgovornosti.¹²⁵ Posljednja mogućnost prestanka djelovanja arbitra u arbitraži odnosi se na odluku koju o tom pitanju može donijeti ovlaštenik iz 3. stavka 43. članka ZA-a, točnije odluku predsjednika Trgovačkog odnosno Županijskog suda u Zagrebu ili drugog ovlaštenika za imenovanje o kojem su se stranke sporazumjele, pod uvjetom da stranke o okončanju arbitrove dužnosti nisu pronašle rješenje te da se bilo koja od stranaka s navedenim zahtjevom obratila ovlašteniku.¹²⁶ Proizlazi da stranka ne raspolaže samostalnim pravom opoziva arbitra jer bi protivno moglo dovesti do šikanoznog osujećivanja ugovora.¹²⁷ U slučaju da se stranke uspiju sporazumjeti o prestanku mandata arbitra ili ako se on sam povuče s dužnosti, to *per se* neće značiti i priznanje osnovanosti razloga za takvu odluku,¹²⁸ a koji se primjera radi mogu odnositi na nedostatak traženih kvalifikacija arbitra u rješavanju spora, na neuvažavanje povjerljivosti arbitražnog postupka ili na upravljanje njime neadekvatnom brzinom te na kršenje zahtjeva neovisnosti ili nepristranosti.¹²⁹

7.2. Zamjenik arbitra

Glavna konsekvencija koju za sobom povlači okončanje arbitrova mandata tijekom arbitražnog postupka nedvojbeno je imenovanje njegovog zamjenika, arbitra izabranog da popuni novoupražnjeno mjesto. Hoće li ta pozicija biti popunjena ili ostavljena otvorenom, primarno ovisi o primjenjivim pravilima, ali i o fazi u kojoj je postupak bio u trenutku pokretanja okončanja mandata. Prema brojnim jurisdikcijama, uključujući i hrvatsku koja je u predmetnom pitanju u potpunosti ujednačena s UNCITRAL-ovim arbitražnim pravilima,¹³⁰ slobodna se pozicija mora popuniti analogno proceduri za imenovanje koja je bila prvotno korištena. Druge pak jurisdikcije u slučaju smjenjivanja samo jednoga od trojice arbitara u vijeću dopuštaju preostaloj dvojici da zaključe slučaj. Suglasnosti oko materije zamjene arbitra evidentno nema,¹³¹ pa tako Švicarska pravila međunarodne arbitraže, makar inspirirana UNCITRAL-ovim, uključuju odredbu o

¹²⁵ Born, *op. cit.* (bilj. 55), str. 2126.

¹²⁶ Čl. 13. st. 1. ZA-a.

¹²⁷ International Trade Centre, *op. cit.* (bilj. 6), str. 168.

¹²⁸ Čl. 13. st. 2. ZA-a.

¹²⁹ Čižmić, *op. cit.* (bilj. 20), str. 78.

¹³⁰ Sukladno čl. 14. ZA-a, opisan način imenovanja zamjenika arbitra provest će se u slučajevima njegova izuzeća, nemogućnosti obavljanja dužnosti, zatim povlačenja, ali i opoziva s dužnosti iz drugih razloga te bilo kojeg drugog razloga prestanka obnašanja dužnosti u postupku.

¹³¹ Muchemwa, Faith, Challenge and Replacement of Arbitrators balancing fairness with Arbitral integrity (doktorska disertacija), *Dissertations for Construction Law in Dispute Resolution of The British University in Dubai*, Dubai, 2016, str. 36.

vremenskom ograničenju za imenovanje supstituta arbitru, dok prema pravilima nekih drugih institucija to pitanje valja prepustiti nadležnom sudu. U svojim arbitražnim pravilima diskreciju arbitražnog suda pozdravljaju i ICC i LCIA, ostavivši na izbor samom tribunalu hoće li se i u pogledu zamjenskog arbitra ponoviti modalitet imenovanja primjenjivan na prvotno izabranog arbitra.¹³² Još jedno esencijalno pitanje oko kojeg nema unificiranog odgovora jest potreba za ponavljanjem prethodno provedenih radnji u postupku. S druge strane, među brojnim pravilima arbitražnih ustanova i zakona koji su se dotakli problema zamijenjenog arbitra, u vidu njegovog prava i na kakvu naknadu nema previše odudaranja. Arbitražni će sud uzeti u obzir sve okolnosti, naročito je li dotični arbitar smijenjen zbog razloga na koje gotovo i nije mogao utjecati, kao što su smrt ili obolijevanje, ili zbog svojeg lošeg vladanja, za koje je glavna sankcija upravo smanjenje ili uskrata honorara. Čak i kada je potrebna zamjena iz razloga izvan arbitrove kontrole, arbitražni će sud nastojati uzeti u obzir opseg poslova koji bi se morali ponoviti na način da novi arbitar bude primjereno plaćen, a da stranke ne moraju dvaput snositi čitav teret naknada za isti rad. Konačno, zamjena arbitra nerijetko dovodi do kašnjenja i poremećaja u postupku koji mogu rezultirati i osobnom odgovornošću arbitra za štetu nanесenu strankama, ali hoće li arbitar doista i biti proglašen odgovornim ovisit će o primjenjivom zakonu ili arbitražnim pravilima.¹³³

8. ZAKLJUČAK

Ne može se očekivati adekvatno arbitražno suđenje i njegovo zadovoljavajuće okončanje ne pristupi li se postupku imenovanja arbitara savjesno i s iznimnom pozornošću. Propuste li stranke izabrati arbitre ili barem u svojoj arbitražnoj klauzuli odnosno kompromisu potanko urediti mehanizam koji će dovesti do iste posljedice, ne definiraju li pažljivo svojstva i/ili sposobnosti koje osoba koje će odlučivati o njihovoj stvari mora ili ne smije imati, kao što su specifična znanja ili iskustvo, ili ako broj arbitara s obzirom na troškove ili potrebu za brzim odlučivanjem bude neprikladan njihovom slučaju, s priličnom se sigurnošću može kazati da bi u takvim okolnostima strankama bilo bolje obratiti se državnom sudu jer je smisao arbitražnog rješavanja sporova u tome da se strankama ponudi prije svega fleksibilna, efikasna i nadasve brza alternativa sudskom rješavanju sporova. Osim toga, nepotpuni dogovori oko imenovanja arbitara, osobito oko njihovih

¹³² *Ibid.*, str. 37.

¹³³ Schwartz; Derains, *op. cit.* (bilj. 64), str. 203-204.

kvalifikacija, plodno su tlo za nepremostive konflikte koji nerijetko završe upravo pred državnim pravosudnim tijelima. Ni hrvatski sudovi nisu pošteđeni rješavanja opisanih sukoba, naprotiv, domaća je praksa glede predmetnog pitanja preboga iskustvom. Olakotno je što i u slučaju manjkavog dogovora stranaka oko materije imenovanja, primjenjivo zakonodavstvo, a u slučaju institucionalne arbitraže arbitražna pravila, nude alternative kao što je odlučivanje od strane ovlaštenika ili same arbitražne ustanove.

Arbitar, neovisno o tome je li mu imenovanje predviđeno od strane arbitražne institucije ili samih stranaka, može postati nositeljem te funkcije samo ako je prihvati u pisanom obliku. Akcept obnašanja dužnosti u arbitražnom postupku automatski obvezuje arbitra i da njime učinkovito upravlja, neprestano vodeći računa o njegovu primjerenom trajanju i što nižim troškovima, pritom se vodeći najboljim interesom stranaka i načelima njihove ravnopravnosti i obostranog saslušanja. U obvezi je iznijeti na svjetlo dana sve okolnosti koje bi mogle dovesti u pitanje njegovu nezavisnost i nepristranost, a s druge bi strane trebao držati za sebe sve informacije za koje sazna tijekom postupka. Srž svih arbitrovih dužnosti svakako je donošenje pravorijeka, a za obavljeni rad i uloženi napor stječe prava materijalne prirode, uz mogućnost da ih se izrijeком pisano odrekne. Iako mu mandat nominalno prestaje zajedno s arbitražnim postupkom, određeni bi pravni ili stvarni razlozi mogli dovesti do njegovog prijevremenog okončanja koje bi pak, ovisno o okolnostima slučaja, moglo dovesti i do arbitrove odgovornosti strankama za štetu. Unatoč nezavidnoj situaciji u kojoj se stranke mogu naći, samo zbog nedostatka prvotno imenovanog arbitra njihov spor neće ostati neriješen jer je kao solucija osmišljen institut zamjenskog arbitra koji je u svemu jednak prethodnomu, osim u razlozima koji dovode u pitanje redoviti tijek arbitražnog postupka.

POPIS LITERATURE:

Knjige, znanstveni i stručni članci, doktorske disertacije, diplomski radovi:

1. Akseli, Orkum, Appointment of Arbitrators as Specified in the Agreement to Arbitrate, *Journal of International Arbitration*, 20:3/2003, str. 247-254.
2. Babić, Davor, Nezavisnost i nepristranost arbitra, *Pravo u gospodarstvu*, 47:3/2008, str. 670-690.
3. Berger, Bernhard, Rights and Obligations of Arbitrators in the Deliberations, *ASA Bulletin*, 31:2/2013, str. 244-261.
4. Blackaby, Nigel; Partasides, Constantine; Redfern, Alan, *Redfern and Hunter on International Arbitration (Seventh Edition)*, Oxford, 2023.
5. Born, Gary B., *International Commercial Arbitration (Third Edition)*, Alphen aan den Rijn, 2021.
6. Čižmić, Jozo, Imenovanje arbit(a)ra, u: Rijavec, Vesna et al. (ur.), *Zbornik radova s međunarodnog savjetovanja „Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća“*, Split, 2015, str. 51-79.
7. Ćurčić, Nemanja, Imenovanja arbitra u višestranačkoj arbitraži, *Harmonius: Journal of Legal and Social Studies in South East Europe*, 6/2017, str. 305-314.
8. Dukić-Mijatović, Marijana, Položaj arbitra u arbitražnom postupku - komparativno pravni pregled, *Strani pravni život*, 1/2011, str. 217-227.
9. Garašić, Jasnica, Iskustva Stalnog izbranog sudišta pri HGK u primjeni Zagrebačkih pravila od 2005. - 2009. te prijedlozi za njihovu izmjenu, *Pravo u gospodarstvu*, 49:4/2010, str. 1105-1118.
10. Girsberger, Daniel; Voser, Nathalie, *International Arbitration: Comparative and Swiss Perspectives (Fourth Edition)*, Zürich, 2021.
11. Hess, Robert Uwe, Nemo iudex in sua causa and the challenge procedure under the UNCITRAL Model Law, *Journal of International Law and Politics*, 50:4/2018., str. 1431-1442.
12. International Trade Centre, *Arbitraža i alternativno rješavanje sporova: kako rješavati međunarodne poslovne sporove*, Zagreb, 2003.
13. Kalantzi, Anastasia Christina, Conflicts of Interest in International Commercial Arbitration. The Issue of Repeat Appointments of Arbitrators, *Erasmus Law Review*, 15:1/2022, str. 45-55.

14. Kliček, Katarina, Nepristranost i nezavisnost arbitara u pravilima privatnog i javnog prava (diplomski rad), *Repozitorij Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Zagreb, 2023.
15. Lew, Julian D.M.; Mistelis, Loukas A.; Kröll, Stefan M., *Comparative International Commercial Arbitration*, Den Haag, 2003.
16. Milašinčić, Ela, Alternativne metode rješavanja sporova u Republici Hrvatskoj, *FIP – Financije i pravo*, 10:1/2022, str. 119-165.
17. Miles, Wendy, Practical Issues for Appointment of Arbitrators, *Journal of International Arbitration*, 20:3/2003, str. 219-232.
18. Muchemwa, Faith, Challenge and Replacement of Arbitrators balancing fairness with Arbitral integrity (doktorska disertacija), *Dissertations for Construction Law in Dispute Resolution of The British University in Dubai*, Dubai, 2016.
19. Oglindă, Bazil, Key criteria in appointment of arbitrators in international arbitration, *Juridical Tribune*, 5:2/2015, str. 124-131.
20. Philip, Dhiraj Abraham, Neutrality vis-a-vis Party Autonomy in Appointment of Arbitrators, *International Journal of Law Management & Humanities*, 4:6/2021, str. 1203-1220.
21. Schwartz, Eric; Derains, Yves, *Guide to the ICC Rules of Arbitration (Second Edition)*, Den Haag, 2005.
22. Skomina, Astrid, Izuzeće arbitara (diplomski rad), *Repozitorij Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Zagreb, 2018.
23. Štefanović, Ivor, Imenovanje arbitara u arbitraži (diplomski rad), *Repozitorij Pravnog fakulteta u Osijeku*, Osijek, 2019.
24. Triva, Siniša; Uzelac, Alan, *Hrvatsko arbitražno pravo*, Zagreb, 2007.
25. Waincymer, Jeffrey Maurice, *Procedure and Evidence in International Arbitration*, Alphen aan den Rijn, 2012.

Pravni izvori:

26. Konvencija o priznanju i ovrsi stranih arbitražnih pravorijeka (usvojena na diplomatskoj konferenciji Ujedinjenih naroda u New Yorku, 10. lipnja 1958.).
27. Odluka o troškovima u postupcima arbitraže (*Narodne novine*, 142/11, 37/15, 109/16, 87/18, 147/23).

28. Ujedinjeni narodi, *UNCITRAL Model zakon o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži (1985.)*, s izmjenama i dopunama usvojenim 2006., Beč, 2008.
29. Ustav Republike Hrvatske (pročišćeni tekst, *Narodne novine*, 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).
30. Zakon o arbitraži (*Narodne novine*, 88/01).

Sudska i arbitražna praksa:

31. Stalno izabrano sudište pri HGK, IS-P-2005/1 od 25. siječnja 2006. (citirano prema: Sikirić, Hrvoje, Zagrebačka pravila i Zakon o arbitraži u praksi Stalnog izbranog sudišta pri HGK – izabrana pitanja, *Pravo u gospodarstvu*, 46:2/2007, str. 38-69.).
32. SIS-HGK, IS-P-2003/23 od 5. prosinca 2005. (citirano prema: Sikirić, 2007).
33. Ustavni sud RH, U-III/2542/2014 od 18. prosinca 2014.
34. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Gž 12/14-2 od 27. svibnja 2014.
35. Vrhovni sud Ujedinjenog Kraljevstva, UKSC 40 od 27. srpnja 2011.
36. VSRH, Gž 20/2013-2 od 27. kolovoza 2014.

Mrežni izvori:

37. Arbitraža, <https://www.zakon.hr/cms.htm?id=11688>, 5. svibnja 2024.
38. The Fear of the Sole Arbitrator, <https://03070bi5-y-https-arbitrationblog-kluwerarbitration-com.baze.pravo.hr/2018/08/07/the-fear-of-the-sole-arbitrator/>, 6. svibnja 2024.
39. Confidentiality in Arbitration - A Cloak with Holes, <https://www.charlesrussellspeechlys.com/en/insights/expert-insights/dispute-resolution/2023/confidentiality-in-arbitration---a-cloak-with-holes/>, 13. lipnja 2024.
40. Selection and Appointment of Party-Nominated Arbitrators, <https://files.klgates.com/files/publication/ef5a6a6e-3dc8-425f-8142-78a404d04e4f/preview/publicationattachment/97a9c2ca-ebaf-4093-8391-7d52eba88c31/arbitrationsemina.pdf>, 7. svibnja 2024.
41. Supreme Court Jivraj Hashwani Decision, <https://www.hfw.com/app/uploads/2024/04/Client-Brief-Supreme-Court-Jivraj-v-Hashwani-decision-A4-2pp-August-2011.pdf>, 30. travnja 2024.

SAŽETAK:

Arbitrima je, kao pojedincima ili zajedno s drugim arbitrima u sklopu arbitražnog vijeća, na privatnopravnoj osnovi povjereno da donesu za stranke obvezujući pravorijek kojima konačno rješavaju njihov spor. Rad se bavi imenovanjem arbitara i polazi od pozitivnih i negativnih pretpostavaka za njihovo pojedinačno imenovanje. Analiziraju se različiti modaliteti imenovanja arbitara, kako predviđeni ugovorom stranaka, tako i mehanizmi predviđeni arbitražnim zakonodavstvom ili pravilima arbitražnih ustanova. Nudi se odgovor na dvojbu pri izboru između arbitra pojedinca ili više arbitara te njihovog neparnog odnosno parnog broja. Donosi se pregled kvalifikacija čije se ispunjavanje najčešće očekuje od arbitara, a u nastavku i opis njihovih glavnih dužnosti i prava. Konačno se izlaže situacija prestanka arbitrova mandata prije okončanja samog arbitražnog postupka te se daje uvid u imenovanje zamjenskog arbitra.

Ključne riječi: arbitar, imenovanje arbitara, broj arbitara, kvalifikacije arbitara, obveze i prava arbitara, mandat arbitra.

SUMMARY:

Arbitrators, as individuals or together with other arbitrators as part of an arbitration tribunal, are on a private law basis entrusted to issue a binding award for the parties, which finally resolves their dispute. The paper deals with the appointment of arbitrators and starts from positive and negative requests for their individual appointment. Different modalities of appointing the arbitrators are analyzed, both those arising from the parties' contracts, as well as the mechanisms provided for in the arbitration legislation. An answer is offered to the doubt when choosing between a sole or several arbitrators and their odd or even number. An overview of the qualifications most often expected of arbitrators is provided, followed by a description of their main duties and rights. Finally is the situation of termination of the arbitrator's mandate before the end of the arbitration procedure itself presented, and an insight into the appointment of a substitute arbitrator is given.

Keywords: arbitrator, appointment of arbitrators, number of arbitrators, qualifications of arbitrators, duties and rights of arbitrators, mandate of an arbitrator.

IZJAVA O IZVORNOSTI

Ja, Bojana Dimovski, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Bojana Dimovski